ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΙΘΑΛΑΣΣΙΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΖΩΟΛΟΓΙΑΣ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛ. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

Τακτικοῦ καθηγητοῦ

Ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῇ 3 Νοεμβρίου 1894.

Κύριοι,

Ἀναλαμβάνων τὴν ἕδραν τῆς Ζωολογίας, τὴν ζωηρὰν ἐκφράζω ἐν πρώτοις εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὴν γεραρὰν τῶν Φιλοσόφων σχολήν, ἥτις παμψηφεὶ ἔκρινέ με ἱκανὸν νὰ καταλάβω τὴν ἕδραν ταύτην, πρὸς τὸν κ. ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργόν, ὅστις ἐπικυρῶν τὴν ἐκλογὴν τῆς σχολῆς ἐπρότεινε τὸν διορισμόν μου, τῷ ἀντιβασιλεύοντι Διαδόχῳ τὴν ἄκραν μου ἀφοσίωσιν καὶ εὐπείθειαν κυρώσαντι διὰ τῆς ὑψηλῆς Αὐτοῦ ὑπογραφῆς τὴν πρότασιν τοῦ Ὑπουργοῦ.

Ἀρχομένου τοῦ μαθήματος τούτου, οἱ πάντες ἀναμιμνησκόμεθα ἀναμφιβόλως τὸν ἀοίδιμον προκάτοχόν μου, οὗτινος ἡ εὔληπτος καὶ εὐκρινὴς διδασκαλία ἐλάμπρυνεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν τὴν ἕδραν ταύτην.

Ἡ ἀξία τοῦ Ἡρακλέους Μητσοπούλου ὡς καθηγητοῦ, ἡ σαφήνεια καὶ ἡ ἀκρίβεια περὶ τὴν διδασκαλίαν εἶναι γνωστὰ τοῖς πᾶσιν. Ἐκ τῆς διδασκαλίας τούτου καὶ ἐγὼ ἔμαθον τὰς πρώτας μου γνώσεις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ. Ὑπῆρξα λοιπὸν μαθητής του ὡς πάντες ὑμεῖς, καὶ θεωρῶ κατάλληλον τὴν στιγμὴν ταύτην, ἵνα κηρύξω, ὅτι ἐσαεὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἔσεται σεβαστὴ ἐμοὶ οὐ μόνον διὰ τὰς προσενεχθείσας παρ' αὐτοῦ τῇ Ἑλληνικῇ Ζωολογίᾳ ὑπηρεσίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὀφειλομένην πρὸς διδάσκαλον εὐγνωμοσύνην.

Δὲν ἀποκρύπτω κατὰ πόσον ἔσεταί μοι βαρὺ τὸ φορτίον, διαδεχομένῳ τοιοῦτον ἄνδρα, κάτοχον οὐ μόνον τῆς ζωολογικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἐντριβέστατον περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα.

Τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσιν ἀλήθειάν τινα ἐκ πρώτης ὄψεως φαινομένην παράδοξον, ὅτι αἱ μεγαλείτεραι δυσκολίαι ἀνδρός τινος ἄρχονται, ὅτε δύναται νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει. Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἀγωνίζεται κατὰ μυρίων ἐμποδίων, συγχωροῦνται αὐτῷ αἱ ἀτέλειαι, αἱ ἀποτυχίαι· ὅταν ὅμως ἡ τύχη ἐξαλείψῃ ταῦτα πάντα καὶ δώσῃ αὐτῷ τὸ δικαίωμα νὰ πράξῃ ὅ,τι νομίζει καλλίτερον, ἄρχεται ὁ χρόνος τῶν δοκιμασιῶν δι' αὐτόν. Ἐπέτυχεν ἓν καλόν, ἄπειρα δ' ὑπάρχουσιν αἴτια ἀποτυχίας.

Περιττὸν κρίνω νὰ προσθέσω, ὅτι, ὅπως τοὺς σκοπέλους τούτους ἀποφύγω, ὑπολογίζω μὲν ἐπ' ὀλίγον ἐπὶ τῶν ἰδίων μου δυνάμεων, τὰ μέγιστα δ' ἐπὶ τῆς ὑμετέρας εὐμενείας. Παρ' ἐμοὶ θὰ εὕρητε ζωηρὸν ἔρωτα πρὸς τὴν Ζωολογίαν, βαθεῖαν δὲ συμπάθειαν καὶ ἀπεριόριστον ἀφοσίωσιν πρὸς τοὺς μαθητάς μου.

Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψατέ μοι καὶ νὰ συγχαρῶ ἐμαυτόν, διότι εἰσέρχομαι σήμερον ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ σχολῇ, τῇ περιλαμβανούσῃ τόσους πεπαιδευμένους, τόσους σοφούς· ἥτις καίτοι νέα πολλοὺς ἔχει τίτλους δόξης καὶ πολλὰς τὰς τιμὰς ἐπισύρει ἐπὶ τὴν φίλην πατρίδα.

Ἔθος ὑπάρχει, ὅτε καθηγητής τις ἄρχεται τοῦ μαθήματός του, ν' ἀφιεροῖ τὸ πρῶτόν του μάθημα εἰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιστήμης, ἣν ἐνετάλη νὰ διδάσκῃ. Ὥρειλον καὶ ἐγὼ κατὰ τοῦτο ν' ἀναλάβω τὴν Ζωολογίαν ἀπὸ τῆς γενέσεως αὐτῆς καὶ ἐκτυλίξω πρὸ ὑμῶν τὴν ἐξέλιξιν ταύτης μέχρις ἡμῶν. Τὸ θέμα τοῦτο, ὅσον καὶ ἄν μοι ἐφάνη ἑλκυστικόν, ἐσκέφθην ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ τὸ παραβλέψω, καθότι ὁ χρόνος μοὶ εἶναι μεμετρημένος καὶ τῆς καλοκαγάθου προσοχῆς ὑμῶν δὲν ἐπιθυμῶ νὰ καταχρασθῶ. Ἄλλως αἱ Ζωολογικαὶ καὶ Φυσιολογικαὶ ἐπιστῆμαι πλεῖστα ἐνέχουσι θέματα ἄξια λόγου.

Ἠδυνάμην νὰ ἐκθέσω ὑμῖν τὰς σπουδαιοτέρας καὶ νεωτέρας ἀνακαλύψεις τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν ἐν τῇ Ζωολογίᾳ, ἢ ν' ἀναπτύξω πρὸ ὑμῶν ἓν τῶν μεγάλων ζητημάτων τῆς βιολογίας ἐνδιαφέρον συγχρόνως τούς τε φιλοσόφους καὶ τοὺς φυσιοδίφας. Αἱ σύγχρονοι ὅμως ἀπαιτήσεις τῆς διδασκαλίας τῆς Ζωολογίας μοὶ ἐπέβαλον νὰ πράξω ἄλλως καὶ λάβω ὡς θέμα τοῦ λόγου μου ***τὴν μελέτην τῶν θαλασσίων ζῴων καὶ τὴν ὠφελιμότητα τῶν ἐπιθαλασσίων ἐργαστηρίων***, τῶν τελευταίων τούτων ἱδρυμάτων τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἐξ ὧν πλεῖσται πρόοδοι ἐν τῇ Ζωολογίᾳ συνετελέσθησαν, πολλὴ δὲ ἀλήθεια ἐπὶ τῶν τέως νομιζομένων σκοτεινῶν ζητημάτων ἐπεχύθη.

Πλανῶνται οἱ νομίζοντες, ὅτι ἡ μελέτη τῶν θαλασσίων ζῴων εἶναι ἔργον τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ τῆς ζωολογίας ἡ περιγραφὴ τῶν ἐν τοῖς ὕδασι βιούντων ὄντων τὴν πρώτην κατεῖχε θέσιν.

Ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἱδρυτής, ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ συνήγαγε πλείστας καὶ περιεργοτάτας παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν θαλασσίων ζῴων. Αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ ὅτι «τὰ καλούμενα σελάχη τῶν ἰχθύων ἐν αὐτοῖς μὲν ὠοτοκεῖ τὸ τέλειον ὠόν, ἔξω δὲ ζωοτοκεῖ» καὶ «ἐν ἐνίοις τῶν σελαχῶν οὐκ ἀπολύεται τῆς ὑστέρας τὸ ὠόν, ἀλλ' ἐχόμενον μεταχωρεῖ κάτω πρὸς τὴν ζωοτοκίαν, ἐν οἷς τελειωθὲν τὸ ζῷον ἔχει ὀμφαλὸν ἐκ τῆς ὑστέρας ἀνηλωμένου τοῦ ὠοῦ», ὅτι «προσπέφυκεν ἡ γιγνομένη σηπία τοῖς ὠοῖς κατὰ τὸ πρόσθιον», ὅτι «οἱ δελφῖνες τοὺς ὄρχεις ἔχουσι κεκρυμμένους ὑπὸ τὸ περὶ τὴν γαστέρα κύτος», ὅτι

μία τῶν πλεκτανῶν τοῦ ἄρρενος πολύποδος χρησιμεύει ὡς γεννητικὸν ὄργανον, πάντα ταῦτα μαρτυροῦσιν ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀναφερόμενα εἰς θαλάσσια ζῷα, ὅτι ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος ἀνὴρ δὲν περιωρίσθη μόνον νὰ καταγράψῃ τὰ εἰς αὐτὸν ἱστορηθέντα παρ' ἄλλων, ἀλλ' ὁ ἴδιος διὰ τῶν ἀνατομῶν ἐπείσθη περὶ πάντων. Ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς πραγματικὸς ζωολόγος τῶν νεωτέρων χρόνων, δὲν ἠρκέσθη εἰς ἁπλῆν περιγραφήν, ἀλλὰ προσεπάθησε νὰ ἑρμηνεύσῃ συγκριτικῶς τὴν ὑφὴν τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων τῶν ζώων καθὼς καὶ τὰς λειτουργίας αὐτῶν.

Μετὰ τὸν Ἀριστοτέλη Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος εἶναι ὁ μόνος ἔγκριτος φυσιοδίφης τῆς ἀρχαιότητος, ἐν ᾧ εὑρίσκομεν σπουδαίας παρατηρήσεις περὶ τοῦ θαλασσίου κόσμου. Δυστυχῶς ὅμως αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ στεροῦνται πρωτοτυπίας καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας. Ἤντλησε μὲν τὰς γνώσεις του ἀπὸ τῶν συγγραφῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὑστέρησεν ὅμως κατὰ πολὺ ἐκείνου καὶ ἐτανέλαβε πλείστους μύθους ἀποῤῥιφθέντας ὑπὸ τοῦ διασήμου ἐκ Σταγείρων φυσιοδίφου.

Διαπρέπει κυρίως ὁ Πλίνιος εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς φύσεως. Αἱ εἰκόνες αὐτοῦ εἶναι μεγαλοπρεπεῖς, ἐν τοῖς ἔργοις ὅμως αὐτοῦ ἀπαντῶσι τὰ ἐλαττώματα συσσωρεύσεως ταχέως γινομένης.

Ἐνίοτε ἀντιφάσκει, συνήθως ἀντλεῖ ἐκ σραλερῶν πηγῶν καὶ σχεδὸν πάντοτε στερεῖται κριτικοῦ πνεύματος.

Ὁ Ἀριστοτέλης εἶδε σχεδὸν πάντοτε ὅ,τι περιγράφει, ὁ Πλίνιος τούναντίον περιγράφει ὅ,τι οὐδέποτε εἶδε. Λαλεῖ περὶ τῶν θαλασσίων ζώων, χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ ταῦτα μετὰ προσοχῆς· ἐν τούτοις αἱ περιγραφαὶ ἰδίως τῶν πολυπόδων καὶ πλείστων ἄλλων ἀσπονδύλων καὶ αἱ περίεργοι παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ παρασιτισμοῦ θέτουσι καὶ τοῦτον μεταξὺ τῶν ἀρχαίων φυσιοδίφων, τῶν ἀσχοληθέντων περὶ τοῦ θαλασσίου κόσμου.

Ὁ δὲ Λουκρήτιος, καίτοι ἐν τῷ λαμπροτάτῳ αὐτοῦ ποιήματι περιέχονται προφητικαί τινες ἰδέαι, ἃς ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη ἐπεβεβαίωσεν, αὐτὸς δὲ πρῶτος ἐξέθετο τὴν ἀρχὴν τῆς πάλης περὶ ὑπάρξεως καὶ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, τῆς ἐπακολουθούσης ταύτῃ, δὲν δύναται ἐν τούτοις νὰ θεωρηθῇ, ὅτι σοβαρῶς ἐμελέτησε τὰ θαλάσσια ζῷα.

Ἐν τῇ καταπτώσει τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ Ζωολογία ὁλόκληρος ἐλησμονήθη, ἀνέζησε δὲ πάλιν κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα μετὰ τῆς ἀναγεννήσεως.

Πέτρος ὁ Βελόνιος, εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας, γεννηθεὶς τὸ 1518 καὶ δολοφονηθεὶς ὑπὸ λῃστῶν ἐν τῷ δάσει τῆς Βουλώνης κατὰ τὸ 1564, ἀρῆκεν εἰς ἡμᾶς *ἱστορίαν τῶν θαλασσίων ζῴων*, πλήρη λεπτῶν καὶ ἐνδιαφερουσῶν παρατηρήσεων, ἃς συνήθροισε κατὰ τὰ μακρὰ αὐτοῦ ταξείδια ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Οὗτος πρέπει νὰ ταχθῇ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ συνετέλεσαν τὸ πλεῖστον, ὅπως καθοδηγήσωσι τοὺς ἐπιστήμονας εἰς τὴν παρατήρησιν τῆς φύσεως.

Συγχρόνως μετ' αὐτοῦ ὁ Rondelet ἐδημοσίευσε *τὴν ἱστορίαν τῶν ἰχθύων*, σύγγραμμα πλῆρες πολυτίμων πληροφοριῶν περὶ τῶν θαλασσίων ἰχθύων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναφαίνονται ἀλληλοδιαδόχως πλεῖστοι ἔγκριτοι φυσιοδίφαι οἷος ὁ Bacon, ὁ Gesner, ὁ Aldrovandi, ὁ Ray, ὁ Λιννᾶιος, ὁ Bonnet, ὁ Buffon καὶ ἄλλοι, οἵτινες πάντες ἰδίως ἐνησχολήθησαν περὶ τῶν μεγάλων ζητημάτων τῆς ζωολογικῆς φιλοσοφίας, ἀνευρίσκοντες εἰς τὰ περικυκλοῦντα αὐτοὺς χερσαῖα ζῷα τὰ θέματα τῶν μακρῶν αὐτῶν συζητήσεων.

Ὅταν δ' ἔλθωμεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος εὑρίσκομεν τὸν Κυβιέρον τὸν μετὰ ζήλου ἀσχοληθέντα εἰς τὴν μελέτην τῶν θαλασσίων ζῴων.

Ὁ Γεώργιος Κυβιέρος ἐν ἀρχῇ τοῦ σταδίου του οἰκοδιδάσκαλος ὢν παρά τινι οἰκογενείᾳ ἐγκατεστημένῃ πλησίον τοῦ Fecamp τῆς Νορμανδίας, ἀριέρου τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ εἰς μελέτην τῶν κατωτέρω ζῴων, ἅτινα ἄφθονα διατρέφει ἡ θάλασσα. Ἦτο τότε μόλις εἰκοσιπενταετής, ὅτε μετὰ θαυμασίας μελέτας ἐπὶ τῶν ζῴων τούτων, ἐμπνευσθεὶς κυρίως ἐκ τῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν αὐτῶν, διήρεσε τὰ ἀσπόνδυλα εἰς ἓξ τάξεις. Εἶναι δ' ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἡ σύγχρονος ταξινόμησις τῶν ζῴων τούτων πλησιάζει πρὸς τὴν προταθεῖσαν τότε ὑπὸ τοῦ Κυβιέρου παρὰ πρὸς ἐκείνην, ἣν βραδύτερον ἐπρότεινε καὶ ἐπέβαλεν οὗτος· ὅπερ ἀποδεικνύει, ὅτι αἱ ἐντυπώσεις τῆς νεότητος εἶναι ζωηρότεραι καὶ ἐνίοτε ὀρθότεραι. Αἱ λαμπραὶ αὐτοῦ ἐργασίαι ἐπὶ τῶν Ἀσκιδίων, τῶν Μαλακίων καὶ τῶν Κοραλλίων ἀποδεικνύουσι τὴν μεγίστην σημασίαν, ἣν ὁ εὐρυμαθὴς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἀπέδιδεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ θαλασσίου κόσμου.

Οἱ σύγχρονοι καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Κυβιέρου θαυμασίως κατενόησαν πᾶν ὅ,τι δύναταί τις νὰ ἐλπίσῃ ἐκ τῆς μελέτης τῶν θαλασσίων ζῴων· διὰ τοῦτο σχεδὸν πάντες ἰδίᾳ περὶ ταῦτα καταγίνονται.

Ὁ Savigny ἐγκατέλιπε πρὸς τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ μορφολογικοῖς συγγράμμασι καὶ μελέτην σπουδαιοτάτην περὶ τῶν Ἀσκιδίων.

Ἐν Γερμανίᾳ ὁ Johannes Müller κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος διὰ τῆς κληθείσης ἁλιείας τοῦ πελάγους κατώρθωσε νὰ μελετήσῃ τὰς μορφὰς τῶν ἐμβρύων πλείστων θαλασσίων ζῴων, εἰς δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ περιγραφέντα ἐλάχιστα προσέθηκεν ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Owen δὲν ἐδοξάσθη κυρίως ἀπὸ τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης μελέτης τοῦ Ναυτίλου καὶ τῆς ἀνατομικῆς περιγραφῆς τῶν Βραχιονοπόδων; Καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ Henry Milne Edwards μήπως δὲν ἤντλησε τὰ στοιχεῖα, ἐφ' ὧν ἐστήριξε τὴν θεωρίαν αὐτοῦ περὶ τοῦ καταμερισμοῦ τοῦ φυσιολογικοῦ ἔργου ἐκ τῶν ταξειδίων αὐτοῦ εἰς τὰς νήσους Chaussey, ἅτινα κατὰ τὸ 1826 ἀνέλαβε;

Καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Darwin μετὰ προσεκτικὴν μελέτην τῶν θαλασσίων ζῴων τῶν ἀγγλικῶν ἀκτῶν καὶ μετὰ τὸ μακρὸν αὐτοῦ ταξείδιον ἐπὶ τοῦ πλοίου Beagle, διετύπωσε τὴν θεωρίαν αὐτοῦ *τῆς ἐξελίξεως* τῶν εἰδῶν, τὴν κληθεῖσαν ἔκτοτε καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μᾶλλον γνωστὴν *Δαρβινισμὸς ἢ μετασχηματισμός*.

Διὰ τῶν ὀλίγων τούτων ἱστορικῶν σημειώσεων, νομίζω, ἀπέδειξα ἀρκούντως, ὅτι ἡ μελέτη τῶν θαλασσίων ζῴων δὲν ἤρξατο ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἀλλ' ὅτι ἐκαλλιεργήθη ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων χρόνων· τοῦτο μόνον εἶναι ἀληθές, ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν κατέλαβε καὶ αὕτη θέσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπίσημον, ἀναγραφεῖσα ἐν τοῖς πανεπιστημιακοῖς προγράμμασιν.

Ἡ ἵδρυσις ἐπιθαλασσίων ἐργαστηρίων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρήγαγεν ἀληθῆ ἐπανάστασιν ἐν ταῖς βιολογικαῖς ἐπιστήμαις. Οὐ μόνον δὲ ἡ Γερμανία καὶ ἡ Γαλλία ἵδρυσαν τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα τὰ κράτη, τὰ εὐνοοῦντα τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν, ἀνεγνώρισαν ἐγκαίρως τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν. Ἡ Ἀγγλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Ἑλβετία, ἐν Βιλλαφράγκᾳ τῆς Γαλλίας, ἡ Ῥωσσία, ἡ Αὐστρία, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ἡ Αὐστραλία καὶ αὐτὴ ἡ Ἰαπωνία ἔχουσιν ἤδη τοιαῦτα κάλλιστα διωργανωμένα καὶ συχναζόμενα ὑπὸ πολυαρίθμων ἐπιστημόνων.

Πᾶσα ἕδρα Ζωολογίας ὀφείλει νῦν, ὅπως ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἐρευνῶν νὰ ἔχῃ ἐπιθαλάσσιον ἐργαστήριον.

Ποῖαι δὲ αἱ ἐκ τῶν ἐργαστηρίων τούτων παρασχεθεῖσαι τῇ Ζωολογίᾳ ὑπηρεσίαι δύναταί τις ἀμέσως νὰ ἐννοήσῃ, ἂν λάβῃ τὸν κόπον νὰ φυλλομετρήσῃ ἐπιστημονικόν τι σύγγραμμα καταγράφον τὰς ἐν αὐτοῖς ἐργασίας, οἷον εἶναι Les Archives de Zoologie Expérimentale et générale τοῦ κυρίου Lacaze-Duthiers, τοῦ διασήμου ἱδρυτοῦ τῶν ἐργαστηρίων τοῦ Roscoff ἐν τῷ Ὠκεανῷ καὶ τοῦ Banyuls-sur-Mer ἐν τῇ Μεσογείῳ, ἢ τὰ Mittheilungen τοῦ σταθμοῦ τῆς Νεαπόλεως, ἔνθα θὰ ἴδῃ πόσα πρωτότυπα ὑπομνήματα καὶ πόσαι σπουδαῖαι ἀνακαλύψεις ἐγένοντο ἐν αὐτοῖς.

Ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ οὐδεμία εἶναι ἀνάγκη νὰ μεγαλύνῃ τις τὴν σημασίαν τῶν κατωτέρων ζῴων ἐν ταῖς ζωολογικαῖς μελέταις.

Οἱ πάντες ἐθίσθησαν βλέποντες ταῦτα σπουδαιότατον ἔχοντα μέρος ἐν ταῖς νεωτέραις θεωρίαις. Καὶ πράγματι διὰ τῶν στοιχειωδῶν τούτων ὀργανισμῶν κατορθοῦμεν νὰ ἴδωμεν μακρότερον πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς γενέσεως τῆς ζωῆς. Τὰ λαμπρότατα ἔργα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, τὰ χρησιμεύοντα ὡς βάσις τῆς βιολογικῆς ἐπιστήμης, πλεῖστα ὀφείλουσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ζῴων τούτων. Ἀφ' ἑτέρου ἡ θάλασσα εἶναι τροφὸς ἀνεξάντλητος. Ἅπασαι αἱ συνομοταξίαι τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου ἀπαντῶσιν ἐν αὐτῇ ἀπ' αὐτῆς τῆς Μονάδος μέχρι τοῦ Θηλαστικοῦ, καὶ τὰ πάντα ἐν ἀφθονίᾳ. Αὕτη ἀδιαλείπτως παρέχει ὑλικόν, οὕτινος ἡ μελέτη κατέστη συμπλήρωμα ἀναπόφευκτον τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ φυσιοδίφου. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι, ἂν ἐν τοῖς ζωολογικοῖς ἐργαστηρίοις ὁ ἐπιστήμων παρακολουθῇ πρωτοτύπους ἐρεύνας, ὁ νεαρὸς σπουδαστὴς σπάνια προσπορίζεται ὠφελήματα, ἀποθαυμάζων τὰ ἀμύθητα πλούτη τῆς θαλάσσης.

Οἱ θέλοντες νὰ ἐξοικειωθῶσιν εἰς τὰς πρακτικὰς ἀσκήσεις τῆς Ζωολογίας κατορθοῦσι, φοιτῶντες εἰς τὰ ἐργαστήρια ταῦτα, νὰ γίνωσιν ἄξιοι οὐ μόνον πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ διδακτορικοῦ πτυχίου, ἀλλὰ καὶ ἱκανώτεροι περὶ τὸ διδάσκειν, διότι τότε πλέον δὲν ἐκθέτουσι τὰ πράγματα ἀπὸ τῆς μνήμης αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν βιβλίων, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἰδίας αὐτῶν παρατηρήσεως. Ὁποία δὲ διαφορὰ ὑπάρχει ἐν τοῖς λόγοις τοῦ διδάσκοντος πᾶν ὅ,τι εἶδε καὶ ἐκείνου, ὅστις ἔμαθε ταῦτα ἀπὸ τῶν βιβλίων;

Ἡ Ζωολογία δὲν ἀρκεῖται, ὡς ἄλλοτε, περιγράφουσα τὰς μορφάς, καθορίζουσα τὰ εἴδη καὶ συντάσσουσα καταλόγους. Ἀναλαβοῦσα θάρρος ἀπὸ τῶν θριάμβων λεγεῶνος ὅλης ἐπιστημόνων, πρὸς ἀνώτερον αὕτη ἀποβλέπει σκοπόν. Αὕτη ἐνασχολεῖται οὐ μόνον εἰς τὴν μελέτην ὁποῖόν τι εἶναι τὸ ζῷον, ἀλλὰ καὶ ὁποῖον ἦτο· δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν τετελεσμένων γεγονότων, ἀλλ' ἐπιζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ταῦτα τελοῦνται. Οὕτως αἱ ἐργασίαι τῶν φυσιοδίφων πρὸς ἑτέραν ἐστράφησαν διεύθυνσιν. Οἱ πάντες ποθοῦντες ν' ἀνακαλύψωσι τὸ μυστήριον τῆς φύσεως ἐν τῷ εὐρεῖ πεδίῳ τῶν θαλασσίων ζῴων, μετὰ ζήλου ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἀνατομικὴν καὶ τὴν φυσιολογίαν ἁπάντων τῶν ὄντων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἁπλουστέρων καὶ στοιχειωδεστέρων. Τὰ Πρωτόζωα, τὰ Κοιλεντερωτά, τὰ Ἐχινόδερμα, τὰ Μαλακιοειδῆ, τὰ Χιτωνωτά, τὰ τοσοῦτον εὐρύναντα τὸν ὁρίζοντα τῶν σκέψεων ἡμῶν, εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ζῷα θαλάσσια.

Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρῃ τις τὰ ὀνόματα τῶν διασημοτέρων φυσιοδίφων, οἵτινες οὐ μόνον ἐπεσκέφθησαν ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μακρὸν εἰργάσθησαν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τοῦ Roscoff καὶ τῆς Νεαπόλεως, ὅπως ἀρκούντως πεισθῇ, ὁποίας σημασίας τυγχάνουσι ταῦτα παρὰ τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ· ὁ Κάρολος Vogt, ὁ Bogdanow, ὁ Edmond Perrier, ὁ Oscar Schmidt, ὁ Claus, ὁ Ray-Lankester, ὁ Carpenter, ὁ His, ὁ Victor Carus, ὁ Balfour, ὁ Metzchnikoff, οἱ ἀδελφοὶ Hertwig, δηλαδὴ οἱ ἐνδοξότεροι ἀντιπρόσωποι τῆς νεωτέρας Ζωολογίας, ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τούτοις συνέλεξαν τὰ ὑλικά, δι' ὧν ἐπλούτισαν τὰς γνώσεις ἡμῶν ἐν τῇ Ζωολογίᾳ καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν πρόοδον ταύτης.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς ἐπιστήμης ὅπως παρακολουθῇ τις τὸ εὐρύτατον αὐτῆς πρόγραμμα, ἡ ἁπλῆ παρατήρησις δὲν ἀρκεῖ. Διὰ τεχνηέντων μέσων, δημιουργῶν οὕτως εἰπεῖν τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας, τελῶν τὰ καλούμενα ***πειράματα***, ὁ ἐρευνητὴς ἐξαναγκάζει αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν ν' ἀποκαλύψῃ τὰ μυστήρια αὐτῆς.

Πάντα τὰ φυσικὰ φαινόμενα εἶναι πολύπλοκα, πάντα εἶναι ἀποτελέσματα πληθύος ποικίλων δυνάμεων διασταυρουμένων καὶ ἐνίοτε ἀντικειμένων ἀλλήλαις. Ἡ φύσις σχεδὸν οὐδέποτε κατορθοῖ ἀποτέλεσμά τι ἢ παράγει φαινόμενόν τι ἀμέσως ἀλλ' ἐμμέσως δι' ὁδῶν μεμακρυσμένων. Ἂν τὰ πράγματα δὲν εἶχον οὕτως, θὰ ἤρκει μόνη ἡ παρατήρησις καὶ οὐδεμία θὰ ἦτον ἀνάγκη τοῦ ***πειράματος***. Γνωστὸν δέ, ὅτι ἡ τέχνη τοῦ πειραματισμοῦ συνίσταται εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν διαφόρων αἰτίων τῶν συντρεχόντων εἰς τὴν παραγωγὴν φαινομένου τινός, εἰς τὴν ἀπόρριψιν τῶν δευτερευόντων αἰτίων τῶν καλουμέ-

νων σραλερῶν καὶ εἰς τὴν ἀπομόνωσιν τῶν δυνάμεων, ὧν τὰς ἁπλᾶς ἐνεργείας θέλουσι νὰ γνωρίζωσιν.

Εἰς τὰ ἐπιθαλάσσια ἐργαστήρια, ἰδίᾳ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἱδρύσεως αὐτῶν, τοιαῦται ἐπεκράτησαν ἰδέαι· ἡ ἁπλῆ παρατήρησις, ἡ συλλογὴ καὶ περιγραφὴ τῶν ζώων δὲν ἐθεωρήθησαν ὡς μόνη ἐπιστημονικὴ ἀπασχόλησις εἰς τὰ σορὰ ταῦτα ἱδρύματα, ἀλλὰ δημιουργοῦντες αὐτὰς ταύτας τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς τῶν διαφόρων θαλασσίων ζώων ἐντὸς εὐρυτάτων ἐνυδροτροφείων, ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβωσιν ἐπ' αὐτοφώρῳ αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν, τελοῦσαν τὰ φαινόμενα αὐτῆς.

["Επεται τὸ τέλος].

Ο ΒΟΥΡΚΟΛΑΚΑΣ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ΣΑΡΑΝΤΗΣ, ΘΑΝΑΣΗΣ — *γυιοὶ τῆς Δέσπως.*
ΚΡΑΛΗΣ, *πραματευτὴς τῆς Βαβυλώνας.*
ΣΤΕΦΑΝΗΣ, *κατόπι πάτερ Συνέσιος.*
ΚΕΡΙΑΚΟΣ, *ἀγωγιάτης.*
ΔΕΣΠΩ
ΑΡΕΤΟΥΛΑ, *κόρη τῆς Δέσπως.*
ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ, ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ — *γειτόνισσες.*
Φάντασμα τῆς Ἁγιὰ Μαρίνας.
Παλικάρια, κορίτσια, βιολιτζῆδες.
ΤΟΠΟΣ, *χωριὸ τῆς Ἀνατολῆς*

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΣΚΗΝΗ Α'

Δρόμος τοῦ χωριοῦ· ἀπὸ τ' ἀριστερά, ἡ ξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ τῆς Δέσπως, μὲ τὴν αὐλὴ μέσα· ἀντικρύ, τὸ περιβόλι τῆς Δέσπως, μὲ τὸ σπίτι στὸ πλάγι. Δεξιά, τὰ σπίτια τῆς Περμαθιώς καὶ τῆς Πιπινιώς. Οἱ δυὸ γειτόνισσες καθουνται στὰ κατώφλια τους, βράδυ βράδυ.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ

ΠΙΠΙΝΙΩ

Μ' ἔτρωγε, κι ὅλο μ' ἔτρωγε ταὐτί μου ἀπὸ τὸ πρωί. Ἀρραβῶνας μυρίζει πάλι.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ταὐτί σου σένα σὲ τρώει μόνο σὰν ἀποδεχτῇ τὰ μαντάτα κ' ὕστερα. Στὸν κλήδωνα νὰ τὰ λές αὐτά.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Νὰ μὴ χαρῶ τὴ Μαριώ μου, σοῦ λέω, τίποτις δὲν ἄκουσα. Ἀμὲ νὰ μὴν μποροῦμε δὰ καὶ μεῖς νὰ δοῦμε δεντρί, καὶ νὰ στοχαστοῦμε τί λογῆς λουλοῦδι θὰ βγάλῃ;

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ἄ! Δὲν ἄκουσες, μόν' εἶδες κάτι. Τὰ μάτια σου τοίχους τρυποῦν καὶ κρυφοκοιτάζουν, καὶ σὺ γι' αὐτιὰ μοῦ μιλᾷς.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ἄμε στὸ καλό, κακημένη, κι ἄδικα μὲ κολάζεις. Ψυχὴ δὲν τρύπησα τοῖχο νὰ δῶ. Τώρα δὲν κρύβουνται τὰ κορίτσια σὰ θένε ἀγάπες, κ' ἔννοια σου. Στὸν καιρό μας εἶπαν αὐτά. Κι ἀμὲ δὲ θυμᾶσαι, κακημένη, τότες ποῦ ἦρθ' ὁ Γληγόρης μου ἀπὸ τὴ ξενιτειά, τί κακὸ ἔγεινε ὥσπου νὰ μοῦ πάρῃ τὸ πρῶτο φιλί; Σὰν τρελλὸς μὲ κυνηγοῦσε μὲς στὴν αὐλή. Ἡ παρέα τριγύρω, καὶ γὼ μὲ τὸ δίσκο στὰ χέρια νὰ χώνουμαι ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ ὥσπου βγῆκε στὴ μέση ἡ θειά μου ἡ Βαρβάρα, καὶ φώναζε πῶς αὐτὰ μαθὲς δὲν ταιριάζουνε σὲ τιμημένα κορίτσια.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Κακὸν καιρὸ νἄχῃς, ποῦ τὰ εἶπες χιλιάδες φορές, κ' ἔρχεσαι πάλι καὶ μοῦ τὰ στρώνεις σὰ νὰ εἶναι τὰ νυρικά σου. Ξέχαστα μιὰ καὶ καλή, ποῦ χήρεψες, καὶ ζάρωσε τὸ πετσί σου, κι ἀκόμα γνώση δὲν ἔβαλες.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Αἴ, καψοῦλα μου, Βασιλικός κι ἃ μαραθῇ—

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Νὰ μαραθῇς καὶ νὰ ξεραθῇς.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Περίδρομος νὰ σὲ κόψῃ! ποῦ δὲν ἀρίνεις μιὰ Χριστιανὴ νὰ θυμηθῇ καὶ τὰ νιᾶτά της.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Μωρὴ τὰ νιᾶτα σου θ' ἀκοῦμε, ἢ τὸν ἀρραβῶνα μαθές;

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ἀπὸ τόνα ἤθελα νἄρθουμε στἄλλο. Καὶ σὺ πάλι μᾶς κάνεις δὰ τὴν ἀνήξερη!

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Τἀστροπελέκι νὰ πέσῃ καὶ νὰ μὲ κάψῃ, ἀνίσως κι ἄκουσα τίποτις. Ἕνα γαμπρὸ ξέρω στὴ γειτονιά μας, κι αὐτὸς εἶνε τῆς Τρυποβράκας ὁ γυιός.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Τώρα μᾶς ξύπνησες καὶ τοῦ λόγου σου. Ὁ κόσμος τοῦχει τούμπανο καὶ σὺ μᾶς τοβγαλες γιὰ κρυφό. Ἔλα, μωρή, πιὸ κοντά, γιατὶ κ' οἱ τοῖχοι αὐτιὰ ἔχουν. Ὁ Στεφανῆς μωρὴ εἶναι, ὁ Στεφανῆς, ὁ Στεφανῆς!

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Στὰ ὄρη, στὰ βουνά, καὶ στὰ κλαδιά, καὶ στὰ ξερὰ τὰ δέντρα! Καὶ μὲ ποιάνα!

ΠΙΠΙΝΙΩ

Νά! ἐκεῖ ποῦ στέκουμουν ἀπόψε καὶ θέριαζ' ἀπὸ τὸ παράθυρο, γυρίζω, καὶ τί νὰ δῶ ἐκειδὰ κατὰ τὸ περιβόλι τῆς Κερὰ Δέσπως! Τὸ Στεφανῆ μας νὰ κόβῃ βόλτες ἀπ' ἔξω! Τώρα, εἶταν ἡ 'Αρετοῦλ' ἀπὸ μέσα, δὲν εἶτανε, Θεὸς τὸ ξέρει. Μὰ γυναῖκα ποῦ εἶδε κ' ἔπαθε πολλὰ στὴ ζωή της, δὲ χρειάζεται δὰ καὶ δάσκαλο νὰ τῆς πῇ πῶς δυὸ καὶ δυὸ κάνουν τέσσερα!

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ τὸ βρῇς, ποῦ ἀβάνιασες τὸ πιὸ τιμημένο κορίτσι μας δίχως νὰ τὸ δῇς κιόλας!

ΠΙΠΙΝΙΩ

Μηγαρὴ σοῦ εἶπα γὼ πάλι πῶς τἄψησαν κιόλας; ἀρραβῶνας, σοῦ εἶπα, μυρίζει.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Τέτοιον ἀρραβῶνα, γιὰ τὶς κόρες σου νὰ τονε φυλάγῃς, κι ὄχι γιὰ τῆς Ἀνατολῆς τὸ καμάρι.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ναί, εἶδες δά, λίγα μᾶς ἔφτειαξες καὶ σὺ στὸν καιρό σου, τότες ποῦ τὸν ἄφινες τὸν ἔρμο σου καὶ ἔλα Χριστὲ καὶ Παναγιά μου!

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ὄχι, μόνο σὰν καὶ σένα, ποῦ πρὶ νὰ σοῦ δώσῃ δαχτυλίδι, σοῦ τραγουδοῦσε κάτω ἀπ' τὰ παράθυρα.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Χάρῃ νἄχῃς τὸν Ἅη Γιάννη, ποῦ πῆγα καὶ λειτουργήθηκα σήμερα καὶ δὲν ἔρχουμαι μὲ τὰ νύχια μου νὰ τὰ χύσω τὰ μάτια σου· ποῦ ἡ γλῶσσά σου μέτρο δὲν ἔχει.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ (χαμηλά).

Καὶ δὲν κοιτάζεις, θεότυφλη, νὰ τηνε δῇς τὴν κοπέλλα στὸ παραθύρι της ἐκειδὰ ποῦ στέκεται μοναχή της;

ΠΙΠΙΝΙΩ

Καὶ δὲν τονε βλέπεις, καὶ τὸ Στεφανῆ μέσα στὸ περιβόλι κοντὰ στὶς πορτοκαλιές; Δές τονα τὸν ἀδιάντροπο, καὶ μὴ μοῦ ψάλλῃς πῶς δὲν ξέρουν κ' οἱ ἀρχοντοποῦλες ἀπὸ κρύφιες ἀγάπες. Καὶ πιὸ λουλοῦδι δὲν ἔσκυψε μέλισσα νὰ τὸ βυζάξῃ, μὰ φτωχικὸς μενεξὲς εἶταν ἢ ἀρχοντικὸ γιασουμί! Ἔλα τώρα καὶ χώσου μέσα νὰ κρυφοδοῦμε ἀπὸ πάνω, νὰ μὴ μᾶς νοιώσουν καὶ τοὺς χαλάσουμε τὶς δουλειές.

(Μπαίνουν, καὶ κρύβουνται ἀπάνω στὸ σπίτι τῆς Πιπινιώς, κοντὰ σὲ παράθυρο ποῦ βλέπει στὸ περιβόλι).

ΣΚΗΝΗ Β'

Ἡ ἴδια· πιὸ σκοτεινά. Ὁ Στεφανῆς ἀνάμεσα στὶς πορτοκαλιές. Ἡ Ἀρετοῦλα στὸ παράθυρο δίχως νὰ τονε βλέπῃ.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ, ΣΤΕΦΑΝΗΣ

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ἤθελα νὰ ξέρω, σὰ μὲ γεννοῦσε ἡ μάννα μου, τί πουλὶ κελαϊδοῦσε μέσα σὲ τοῦτο τὸ περιβόλι, καὶ μὲ μάγεψε, καὶ δὲν μπορῶ νὰ κλείσω τὸ βράδυ παράθυρο δίχως νὰ σκύψω καὶ νὰ τὸ δῶ! Καὶ γιατὶ μαθὲς νὰ μοῦ πῇ ἡ στρίγλα ἐκείνη ἡ γύφτισσα πῶς θὰ τἀφήσω τὸ σπιτικό μου, καὶ θὰ μισέψω στὰ ξένα, μὰ θἄρθω πάλι στὸν τόπο μου, καὶ θἄρθω, λέει, μὲ πρωτοτάξιδο καράβι ποῦ θἄχῃ σύννερα γιὰ πανιά! Ὕστερα σὰ νὰ βούρκωσε ἡ κακημένη κ' ἔκαμε νὰ φύγῃ, μὰ κοντοστάθηκε πάλι, καὶ ξαναγύρισε, καὶ μοῦ εἶπε πῶς—σὲ καλὰ χέρια θὰ πέσω καὶ νὰ μὴ νοιάζουμαι! Ἀνάθεμα τὴν ὥρα ποῦ ἦρθε καὶ μὲ παραζάλισε στὰ καλὰ καθούμενα! Μὰ ἔννοια της δά, καὶ δὲ θὰ βγοῦν τὰ φαρμακερά της τὰ λόγια. Ὁ ἄνεμος νἄρθῃ, δὲ μὲ βγάζει ἀπὸ τὸ σπιτάκι μου. Μέσα στὰ θεμέλια του εἶναι ριζωμένη ἡ καρδιά μου, καὶ τἀγέρι του γλυκοθρέφει τὰ φυλλοκάρδια μου. (Βλέπει τὸ Στεφανῆ). Ἐ Σαλεύει κάποιος ἐκεῖ, ἢ φάντασμα βλέπω; Ὁ ἴδιος πάλι! Τἀθεόφοβο τὸ παιδί, ποῦ πρέπει νὰ ξεφωνήσω νὰ τονε διώξω, κι ὡς τόσο δὲν πάει ἡ καρδιά μου! (ἀψά). Σύρε, σύρε νὰ μὴ σὲ νοιώσουν, κακόμοιρε, καὶ μ' ἀφάνισες. Στεῖλε ὅσα θέλεις μηνύματα καὶ προξενηταδες, μὴν πολεμᾶς ὅμως ἀπὸ παράθυρα νὰ μοῦ στέλνῃς ἀγάπες, γιατὶ ἔχουν πίκρες αὐτὲς οἱ ἀγάπες, δὲν τἀγγίζεις αὐτὰ τὰ λουλούδια χωρὶς νὰ ματώσῃς τὰ χέρια σου, ἀγγυλώνουν καὶ φαρμακώνουν τὰ κρυφογύρευτα τὰ φιλιά.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Ἡ δική μου ἡ ἀγάπη ἀγγύλια δὲν ξέρει· ξέρει τὸ βαθύκοπο τὸ μαχαίρι ποῦ χώνεις στὰ σωθικά μου. Πές μου, Ἀρετοῦλα μου, φῶς μου, γιατὶ δὲ θέλεις νὰ μ' ἀγαπήσῃς; τί εἶναι ποῦ λαχταρεῖς καὶ δὲν τὄχω, ψυχή μου; Ἂν εἶναι ἀγάπη λεβέντικη, πρόσταξέ με νὰ περπατήζω μέσα στὶς φλόγες, σὲ γκρεμνοὺς νὰ πάγω νὰ πέσω, ρείδια ν' ἀγκαλιάσω, μέσα στὴν πίσσα νὰ βράσω.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Κι ἃ δὲ λείψῃς ἀπὸ τοῦτο τὸ κόλασμα, βράζει ἀπὸ τώρα ἡ πίσσα ποῦ μπορεῖ δυὸ ψυχὲς ἀντὶς μιὰ νὰ πάρῃ στὰ βάθια της.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Γιατὶ τὸ λὲς αὐτό, Ἀρετοῦλα; Ποῦ σ' ἀγάπησα τάχα; Ἐγὼ κακὸς δὲν εἶμαι. Γιατὶ νὰ κολαστῶ, καὶ γιατὶ νὰ κολάσω; Ἐγὼ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ σ' ἀγάπησα ἔγειν' ἀρνὶ μοναχό, σὰν κορίτσι ἄκακος εἶμαι. Πές μου, Ἀρετοῦλα. Μπορεῖ νὰ πάῃ στὴν Κόλαση παιδὶ ποῦ χαμογελάει τῆς μάννας; Ἐ Στὴν Κόλαση πάει ἡ μάννα ποῦ τὸ γλυκοχαδεύει; Πές μου· τἀηδόνια ποῦ κελαϊδοῦν τὴν ἀγάπη τους, στὴν Κόλαση πᾶνε;

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ντροπὴ καὶ καταρρόνιο μελετᾶς νὰ μᾶς φέρῃς, καὶ γιὰ πουλάκια μοῦ κουβεντιάζεις; Αὐτὸ τὸ πουλάκι ποῦ βλέπεις ἔχει μάννα κι ἀδέρφια, καὶ κεῖ νὰ κελαϊδῇς τὰ τραγούδια σου.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Ξέρεις πῶς θὰ φρενιάσουν, καὶ γι' αὐτὸ μοῦ τὸ λές. Μήτε νὰ τὴν ἀκούσουνε δὲ θὰ καταδεχτοῦν τὴ φτωχικὴ προξενειά μου. Μὲ τρώγ' ἡ ἀγάπη σου, Ἀρετή μου, καὶ σωτηριὰ δὲ βλέπω ἄλλη παρὰ τὸ ναί σου καὶ τὴν κρύφια στεφάνωση.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Νὰ μὴ σὲ ξανακούσω, κακημένε! Νὰ μὲ κλέψῃ, λέει! Χριστὸς καὶ Παναγιά! Φύγε, ἀθεόφοβε, γιατὶ φώναξα κιόλας. (Σφαλάει τὸ παράθυρο ἡ Ἀρετοῦλα).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ (μοναχός).

Μ' ἕνα χαμογέλοιο της ἄρπαξε τὴν καρδιά μου, καὶ τώρα τὴ σέρνει καὶ τὴν πληγώνει σὲ πέτρες καὶ βράχους. Θἄρρεψα πῶς εἶταν τῆς ἀγάπης ἐκεῖνο τὸ χαμογέλοιο, καὶ πιάστηκα! Καὶ μπῆκε τἀγκίστρι τόσο βαθιὰ στὰ σωθικά μου, ποῦ σπαρταρῶ καὶ ξετινάζουμαι νὰ γλυτώσω, καὶ δὲν μπορῶ. Δὲν μπορῶ ν' ἀνεσάνω. Ματώνουν τὰ σπλάχνα μου, κι ὁ νοῦς μου γυρίζει. Μοῦ ἔρχεται νὰ πάρω ἕνα δρόμο,

νὰ πηγαίνω, νὰ πηγαίνω καὶ νὰ μὴ σώνεται. Ν' ἀνεβαίνω καὶ νὰ κατεβαίνω βουνά, ποτάμια νὰ περνῶ γιὰ νὰ σβύσω τὴ φλόγα μου, σὲ ρημιὲς νὰ πλανιέμαι, νἀναστενάζω, καὶ νὰ τρομάζουν τἀγρίμια. Νὰ φεύγουν τἀγρίμια, καὶ γὼ νὰ μένω μονάχος, πάντα μονάχος. . . . Ἀρετοῦλα μου, Ἀρετοῦλα, μὴν τὸ κάμῃς αὐτὸ τὸ κακό! Ἄνοιξε τὸ παράθυρο νὰ φέξῃ πάλι ὁ κόσμος, νἀναστηθῇ ἡ ψυχή μου. Λυπήσου με, Ἀρετοῦλα, καὶ χάνουμαι. Σὰν τὸ κερὶ θὰ λυώσῃ ἡ νιότη μου, αὐτὴ ἡ νιότη ποῦ ἔγεινε γιὰ τὰ σένα. Μὴν τὸ πῇς πῶς εἶμαι τῆς φτώχειας παιδί, αὐτὰ τὰ χέρια μποροῦν παλάτι νὰ χτίσουν, καὶ νὰ κάθεσαι μέσα μυριοκαμάρωτη νὰ τραγουδᾶς τὴν καλοτυχιά σου.

Ἄχ, τοῦ κάκου! Κατεβαίνει τὸ σκοτάδι στὴ γῆς καὶ τὴ σαβανώνει. Βασίλεψ' ὁ ἥλιος τοὐρανοῦ, βασίλεψε κι ὁ δικός μου. Γλυκοφέγγουν ὡς τόσο ἀπὸ μέσα τὰ σπίτια. Ἀχτινοβολοῦν τἀμίλητ' ἀστέρια. Μουρμουρίζουν τἀμπελοβάθρακα, καὶ τὸ νερὸ τῆς βρύσης, ἀκοίμητος μάρτυρας τῆς ἀγάπης ποῦ ζωντανεύει τὸν κόσμο, κατρακυλάει καὶ φεύγει σὰν τὶς ὧρες μιᾶς εὐτυχισμένης ζωῆς. Ἡ ζωή μου ἐμένα θἄχῃ ὧρες δίσεχτες καὶ βαρειές! Θὰ γυρεύουνε νὰ περάσουνε, νὰ φύγουν, καὶ δὲ θὰ μποροῦνε. Λίμνη, λίμνη βαθειὰ καὶ θολὴ τὴν ἔκαμες τὴ ζωή μου, ἐσὺ ποῦ μὲ γλυκοδρόσιζες μὲ τὰ λόγια σου, καὶ τὸ πίστευα πῶς ὁ Θεὸς μάγαποῦσε! Ὁ Θεός! Ἂς ἤξερα γιατὶ μοῦ τὴν ἔδωσε ὁ Θεὸς αὐτὴ τὴ λαχτάρα! Τί μοῦ τὴν ἄναψε τέτοια φωτιά! Ἔλα, ἐσὺ ψυχὴ τοῦ πατέρα μου, ποῦ χρόνια τονε λειτουργοῦσες, ἔλα καὶ πές μου, γιατὶ αὐτὸ τὸ μεγάλο τὸ κρῖμα! (Ἀκκουμπάει σὲ δέντρο, ὕστερα τραβιέται καὶ χάνεται στὸ βάθος σιγὰ σιγά).

ΣΚΗΝΗ Γ'

Ἡ ἴδια· οἱ δυὸ γειτόνισσες βγαίνουν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς Πιπινιώς.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ, ΠΙΠΙΝΙΩ

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Ἀνάθεμά σε, παλιογλωσσοῦ, ποῦ πῆρες ἔτσι στὸ λαιμό σου τὸ παινεμένο μας τὸ κορίτσι. Καὶ δὲν εἶδες πῶς ἐσραλήχτηκε μέσα δίχως μήτε ματιὰ νὰ τοῦ ρίξῃ; Ἔτσι μοῦ θάρρεψες πῶς εἶναι σὰν τὰ μοῦτρά σου κ' οἱ ἀρχόντισσες! Κρῖμα μοναχὰ ποῦ δὲν τόνε μυρίστηκε ὁ κὺρ Κωσταντῆς τὸν προκομμένο τὸ Στεφανῆ σου, ποῦ ἔμαθε δὰ κι αὐτὸς νὰ διαβάζῃ ψαλτῆρι, καὶ μοῦ λιμπίστηκε ἀρχοντοποῦλες! Σὰ νὰ τὸ ξέχασε πῶς εἴτανε μυρολογίστρα ἡ θειά του.

ΠΙΠΙΝΙΩ

Δαιμόνιο, καὶ τί δαιμόνιο τὸν ἔχει πιασμένο! Γλίγωρα θὰ τὸν ἀκούσουμε στὸ μοναστήρι κι αὐτόν. Τόνε ζούρλαναν τὰ γράμματα τὸ δύστυχο, ἴσως τράβηξε κιόλας νὰ πάῃ νὰ πνίξῃ κανέναν τότες ποῦ ξεκίνησε ἀπὸ τὸ δέντρο ποῦ γύρευε νἀγκαλιάσῃ σὰν τοῦ σράλληξε τὸ παράθυρο τὸ κορίτσι. Μωρή, καλὰ κ' ἔπαιζαν ἀπὸ τὸ πρωὶ τὰ ματόφυλλά μου! Ἀκοὺς ἐσύ, λέει! Λεβέντικες ἀγάπες μοῦ γουστάρησε τὸ παπαδοπαιδί! Κι ἀμὲ δὲν πάει νὰ φαίνῃ! Καλὰ τοῦ τἄψαλε τὸ κορίτσι, μωρή, ὄχι σὰν καὶ μᾶς, ποῦ ξεμυαλιστήκαμε πρὶ νὰ ξέρουμε τὰ κακὰ τῆς μοίρας μας.

ΠΕΡΜΑΘΙΩ

Γιὰ λόγου σου νὰ τὰ λὲς αὐτά, κι ὄχι γιὰ μένα, ποῦ—

ΠΙΠΙΝΙΩ

Ποῦ τἄξερες μαθὲς κι αὐτά!

(Τρέχει ἡ Περμαθιὼ νὰ χτυπήσῃ τὴν Πιπινιώ, καὶ χώνουνται κ' οἱ δυό τους μέσα στῆς Πιπινιώς).

ΣΚΗΝΗ Δ'

Χαγιάτι τῆς Δέσπως. Νύχτα. Ἡ Δέσπω κάθεται στὸ μιντέρι καὶ κλώθει. Πλάγι της πλέκει ἡ Ἀρετοῦλα. Ὁ Κωσταντῆς κάθεται κοντὰ σὲ παράθυρο καὶ κοιτάζει κάποτες ἔξω.

ΔΕΣΠΩ, ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ΑΡΕΤΟΥΛΑ

ΔΕΣΠΩ

Τί νὰ εἴτανε μαθὲς αὐτὸ τὄνειρο! Ἕνα καράβι, θεόρατο καράβι, καὶ μέσα κόσμος ἀμέτρητος, κι ὅλο τὸ σπιτικό μας μαζί! Καὶ νὰ μὴν εἶναι, λέει, θάλασσα, μόνο νὰ εἶναι στεριά, καὶ νὰ γλιστράῃ τὸ καράβι καὶ νὰ πηγαίνῃ μὲ μιὰ γλιγωράδα, σὰν ὄνειρο! Καὶ νὰ μὴν ἀνοίγῃ στόμα ψυχὴ νὰ μιλήσῃ, μόνο νὰ κάθουνται ὅλοι ἀμίλητοι καὶ χλωμοί.— Ἔλα Χριστὲ καὶ Παναγιά μου! (Βάζει τἀδράχτι στὴν πάντα, καὶ κάνει τὸ σταυρό της), ἄσκημο ὄνειρο!

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ἄχ, πῶς μὲ τρομάζεις, μάννα, μ' αὐτά σου τὰ ὄνειρα!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Καὶ νὰ 'δῇς ποῦ θὰ βγοῦν τὸ μῆνα ποῦ δὲν ἔχει σάββατο.

ΔΕΣΠΩ

Ἂς εἶμαι ὡς τόσο καλὰ ποῦ πῆγα καὶ τὸ εἶπα τῆς Γαρουφαλιᾶς ἄμα σηκώθηκα τὸ πρωί, νὰ μὴν ἀληθέψῃ τὸ ἔρμο. Ἔβαλες, Ἀρετοῦλά μου, τὸ νερὸ στὴ φωτιά; Πήγαινε, κόρη μου, βάλτο, νὰ σὲ λούσω ἀπόψε στοῦ φεγγαριοῦ τὶς ἀχτίδες, νὰ τὰ κάμω στὴν ἀστροφεγγιὰ τὰ σγουρά σου. Σήκω, ἀγάπη μου, κ' ἔχε τὸ νοῦ σου καὶ στὸ φαεῖ τῶν παιδιῶν· ἄργησαν οἱ βλογημένοι, καὶ πρέπει νὰ μποδίστηκαν κάπου.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Σὲ ξέρω, μαννοῦλα μου, καὶ πιὰ δὲ μὲ γελᾷς. Κάτι θὲς νὰ τοῦ κρυφομιλήσῃς πάλι τοῦ Κωσταντῆ. Ἤθελα καὶ γὼ νὰ σοῦ πῶ κάτι, μὰ καλήτερα ὄχι.

(Σηκώνεται νὰ βγῇ).

ΔΕΣΠΩ

Σὰν τί λογῆς;

ΑΡΕΤΟΥΛΑ (μοναχή της).

Γιατὶ νὰ τὸν καταλαλήσω τὸ δύστυχο! Αὐτὸς κακὸ δὲν εἶχε στὸ νοῦ του. Εἴτανε μιὰ τρέλλα, μὰ θαρρῶ πῶς γιατρεύτηκε τώρα. (ἀφὰ) Τίποτις, μάννα μου, τίποτις. Ἔτσι τὸ εἶπα νὰ σὲ πειράξω. (Βγαίνει).

ΔΕΣΠΩ

Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς τὴ φυλάγῃ· εἶδες ἐσύ, Κωσταντῆ μου, ποτέ σου τέτοια μορφιά;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Τὴν παραχαδεύεις, σοῦ λέγω, μάννα, καὶ θὰ μᾶς τὴ χαλάσῃς. Καμάρωνέ την ὅσο θὲς ἀπὸ μέσα σου, μὰ μὴν τῆς τὰ λές. Τὸ παιδὶ εἶναι βοτάνι ποῦ ὅσο τὸ χαδεύεις μαραίνεται καὶ ζαρώνει. Πότιζέ το στὴ ρίζα του, δίνε του ἥλιο κι ἀγέρι, μὰ μὴν τὸ πολυαγγίζῃς.

ΔΕΣΠΩ

Νὰ εἴσουνα μάννα, θὰ τὄνοιωθες τί θὰ πῇ μονάκριβη κόρη. Εἶναι κι ὁ **ἀποξύστης** μας, Κωσταντῆ μου, κ' ἔχει κι αὐτὸ νὰ πῇ. Τριῶ μηνῶν τηνε βύζανα σάνε συχωρέθηκε ὁ μακαρίτης ὁ κύρης σου. Καὶ γύρισε καὶ μοῦ εἶπ' ὁ καημένος· —Δέσπω, ἡ Ἀρετοῦλα μου στὰ χέρια σου. Καὶ σράληξε τὰ μάτια του καὶ πιὰ δὲ σηκώθηκε. Τὸ θυμᾶσαι. Δώδεκα χρόνων ἀγόρι σὲ εἶχα τότες. Πέρασαν τὰ χρόνια καὶ φύγανε. Μεγάλωσαν τὰ παιδιά μου, κ' ἡ Ἀρετοῦλα μας, ἔγεινε κοπέλλα κι αὐτή. Αἴ, καιρὸς εἶναι, γυιέ μου, ἐσένα σοῦ τὸ λέγω ποῦ εἶσαι κι ὁ πιὸ γνωστικός μου, νὰ τῆς εὕρουμε γαμπρὸ ποῦ νὰ τῆς ἀξίζῃ.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ (σηκώνεται).

Αὐτὴ τὴ δουλειὰ νὰ τὴν ἀφήσῃς ἀπάνω μου. Ἐγὼ θὰ τὴ βγάλω πέρα. Οἱ γαμπροὶ δὲ γίνουνται ἄψε σβύσε. Χρειάζεται ὑπομονὴ τὸ κυνήγι τους. Ἐγὼ θὰ τονε βρῶ τὸ γαμπρὸ κ' ἔννοια σου. Καὶ τοῦ λόγου σου πιὰ κοίταζε τὰ προικιά της.

ΔΕΣΠΩ

Ναί, δὲ σοῦ λέγω, παιδί μου, μὰ ξέρουμε κάτι καὶ μεῖς οἱ γυναῖκες. Ἐκεῖνο ποῦ ἔχω μὲς στὴν καρδιά μου καὶ μὲ πλακώνει εἶναι, νὰ μὴν τύχῃ καὶ πέσῃ τὸ πουλάκι μας σ' ἄσπλαχνα χέρια. Χίλιες φορὲς καλήτερα νὰ τὸ θάψω, παρὰ νὰ τὸ ρίξω μέσα στ' ἀγκάθια τὸ χαδεμένο μου. Ἀγάπη, Κωσταντῆ μου, καὶ καλὴ γνώμη. Κι ὅλα τἄλλα ἔρχουνται μοναχά τους. Νὰ σοῦ πῶ τώρα. Εἶναι ἕνα παλικάρι ποῦ πάει νὰ λωλαθῇ μὲ τὴν ἀδερφή σου. Δὲν ἀποκότησε νὰ μᾶς κάμῃ, λέει, προξενειά, γιατί εἶναι, λέει, ἀπὸ φτωχικὸ σόγι, καὶ φοβοῦνται πῶς δὲ θὰ ποῦμε τὸ ναί. Μὰ τὄμαθα ἀπὸ μέρος καλό, πῶς μᾶς θέν. Ἡ Κουταλιανὴ μοῦ τὸ ξεμυστήρεψε. Πές μου τώρα, Κωσταντῆ μου, ἂν εἶναι ὄμορφο καὶ τίμιο καὶ καλόγνωμο τὸ παιδί, καὶ τὸ ξέρω πῶς εἶναι, δὲν ἔχουμε μαθὲ βιός καὶ γιὰ κείνονε;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Νὰ μὴν τὰ ξανακούσω τὰ προξενέματα τῆς Κουταλιανῆς, ποῦ ἀνεκατώνεται στὶς δουλειὲς τῶν ἄλλων σὰν τὴν ὄρνιθα μὲς στάλῶνι. Νὰ πάγω νὰ τὰ πιάσω ταὐτιά της καὶ νὰ τὰ σέρνω ὥσπου αἷμα νὰ στάζουνε. Νὰ τὴν πριονίσω τὴν ἀσυμμάζευτη γλῶσσά της, ποῦ σὲ βρῆκε μαλακόκαρδη καὶ σέπαιξε στὰ χεράκια της πάλι, ἡ θεοκατάρατη. Καὶ σύ, ἀπὸ τὴ βιάση νὰ παντρέψῃς τὴν κόρη σου, θὰ τηνε δώσῃς καὶ κανενὸς ζητιάνου σιγὰ σιγά.

ΔΕΣΠΩ

Ἄκουσέ με, Κωσταντῆ, καὶ ζητιάνος δὲν εἶναι. Εἶναι παιδὶ καλομαθημένο καὶ γραμματιζούμενο.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Γραμματιζούμενο; Μπὰς κ' εἶναι ὁ Στεφανῆς;

ΔΕΣΠΩ

Κι ἂν εἶναι, τί, Κωσταντῆ μου;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μὴ χερότερα! Νὰ μπῇ νὰ μᾶς θρονιαστῇ δῶ μέσα καὶ τῆς μυρολογίστρας τ' ἀνίψι! Γιατί νὰ μὴ γυρέψουμε πρῶτα τὸν καντηλανάφτη, ποῦ εἶναι καὶ καλαθᾶς! Ἔρμο νὰ μείνῃ καὶ σκοτεινὸ αὐτὸ τὸ σπίτι, γεροντοκόριτσο νὰ πλανιέται καὶ νὰ ξενοδουλεύῃ ἡ ἀδερφή μου, τἀποράγια τῆς γειτονιᾶς νὰ μαζεύῃ καὶ νὰ φτωχοθρέφεται, Στεφανῆδες ὅμως νὰ μὴ βλέπῃ μπροστά της! Δὲν τὴν ἔχω τὴν ἀδερφή μου γιὰ τέτοιες γενιές. Μήτε τὴ φαμελιά μου γιὰ τέτοια συμπεθεριά. Νὰ τῆς πῇς τῆς φιλινάδας σου τῆς Κουταλιανῆς νὰ πάῃ νὰ τὰ λέῃ αὐτὰ στὴ βρύση, ἐκεῖ ποῦ τὸ θολώνουν τὸ τρεχάμενό της νερὸ οἱ γλωσσοῦδες οἱ πλύστρες μὲ τὰ βρώμικα λόγια τους. Αὐτὸ τὸ σπίτι χτίστηκε σὲ θεμέλι' ἀρχοντάδικα, κι ἀρχοντάδικη στέγη τοῦ πρέπει.

ΔΕΣΠΩ

Παιδί μου, σὲ τιμῶ καὶ σὲ σέβουμαι γιὰ τὴν ξακουσμένη τὴ φρονιμάδα σου. Εἴταν ὅμως πικρὰ τὰ λόγια σου κ' ἔχυσαν ἄδικη χολὴ σὲ καρδιὲς ποῦ δὲν τὶς γνώρισες σὰν καὶ μένα ποῦ εἶμαι γυναῖκα, καὶ καθεμέρα τὶς βλέπω καὶ τὶς ἀκούγω. Μέσα στὰ φτωχικὰ τὰ καλύβια λάμπουν κάποτες περλάντια, χίλιες φορὲς πιὸ ἀτίμητα ἀπὸ τὸ διαμάντι αὐτὸ τοῦ δαχτυλιδιοῦ σου. Πετράδια, ποῦ δὲν τὰ πιάνει ἀθρώπου λόγος, γιατί εἶναι οὐράνια στολίδια ποῦ τὰ διαφεντεύει ὁ Θεός. Μὲ μιὰ καλὴ καρδιὰ ὅλου τοῦ κόσμου τὰ στολίδια δὲν παραβγαίνουνε. Μὴν τὰ λησμονῇς αὐτὰ ποῦ σοῦ λέγω, παιδί μου, καὶ σὰ γύρῃς τὸ κεράλι σου ἀπόψε, ἄρησε τὴ γνώση σου νὰ τονε διώξῃ τὸν ὕπνο μιὰ ὥρα, καὶ νὰ καθρεφτίσῃ τὴν ἀλήθεια καθάρια μέσα στὸ νοῦ σου,—γιὰ χάρη τῆς ἀκριβῆς μας τῆς Ἀρετούλας.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἄφησέ τα τώρα, μάννα μου, ἄφησέ τα. Πάγω νὰ δῶ ἂν ἀκούστηκαν αὐτοὶ οἱ δυὸ ταξιδιῶτές μας. Εἴτανε νἄρθουν πρωὶ κι ἀκόμα δὲ φάνηκαν. Πρέπει νὰ τοὺς κράτησε ἄλλη μιὰ βραδιὰ στὴν χώρα ὁ Κράλης ποῦ ἦρθε γιὰ δουλειὲς ἀπ' τὴ Βαβυλῶνα. Τὸ ξέρεις πῶς εἶναι παλιός μου φίλος ὁ Κράλης, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἄρχισα νὰ ταξιδεύω στὰ μέρη τους. (Μοναχός του) Καὶ βγάζει κ' ἑκατὸ Στεφανῆδες ἀπὸ τὴν τσέπη του. (Βγαίνει).

ΣΚΗΝΗ Ε'

Ἡ ἴδια.

ΔΕΣΠΩ, ὕστερα ΑΡΕΤΟΥΛΑ.

ΔΕΣΠΩ

Ἔχει τὸ αἷμα τοῦ μακαρίτη, θαρρῶ πῶς τονε βλέπω μπροστά μου σὰν ξεφωνίζῃ. Μὰ εἶναι μάλαμα ἡ καρδιά του· κάκια τί θὰ πῇ δὲν τὸ ξέρει. Εἶναι ἡ περηφάνεια ποῦ τηνε σκοτίζει κάποτες καὶ τὴ θολώνει τὴν καλωσύνη του. (Μπαίνει ἡ Ἀρετοῦλα).

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Μαννοῦλα, ἐσεῖς φωνάζετε, καὶ γὼ λούζουμουν μοναχή μου. Κοίταξε τὰ μαλλιά μου πῶς θροῦνε

Ὁ Διάδοχος τῆς Ρωσσίας Μέγας Δοὺξ Γεώργιος

σὰν τὸ μετάξι. Καθίζω τώρα καὶ μοῦ τὰ μπλέκεις, νὰ σὲ χαρῶ, γιατὶ ὅπου νὰ εἶναι θὰ φανοῦν κ' οἱ ἄλλοι.

ΔΕΣΠΩ

Πάρε τὸ μαξιλάρι καὶ κάθισε, κόρη μου, γιατὶ βαραίν' ἡ καρδιά μου, κι ὅταν σ' ἔχω σιμά μου, γίνουμαι καὶ γὼ χαρούμενη σὰν καὶ σένα. Ἔτσι μοῦ ἔρχεται νὰ σ' ἔχω πάντα σιμά μου. Τόνε ζουλεύω τὸν καλότυχο ποῦ θὰ σὲ κάμῃ δική του.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Τί λές, μαννοῦλα; ἐγὼ παντρειές καὶ γαμπροὺς δὲ θέλω· καὶ νὰ σοῦ πῶ, μάννα μου· ἂν εἶναι νὰ πάρω ἄντρα, ἡ καρδιά μου μοῦ λέει νὰ τονε διαλέξω ἀπατή μου, μὰ τὸ ξέρω πάλι πῶς αὐτὰ στὸν κόσμο δὲ γίνουνται, καὶ λέγω, παρὰ νὰ μοῦ φυτεύουν ξένες ἀγάπες τἀδέρφια μου, κάλλιο νὰ μένω στὴν ἀγκαλιά σου, ποῦ τὴν ἔχω χάρισμ' ἀπὸ τὸ Θεό.

ΔΕΣΠΩ (μπλέκοντας τὰ μαλλιά της).

Κι ἂ σάφιναμε νὰ διαλέξῃς, Ἀρετοῦλα, ποιόνα θὰ διάλεγες;

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Μὲ κάνεις καὶ γελῶ, καημένη μάννα! Σὰ νὰ εἶναι δὰ κ' οἱ γαμπροὶ κεράσια, νὰ βλέπῃς καὶ νὰ διαλέγῃς.

ΔΕΣΠΩ

Μὰ ἀπὸ τὰ λίγα παλικάρια ποῦ εἶδες, ποιόνα θὰ διάλεγες; ἔτσι, γιὰ χάζι.

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ἂν εἶναι γιὰ χάζι, νὰ σοῦ τὸ πῶ. Ἔχει τῆς Στεράνωσης τόνομα, —

ΔΕΣΠΩ (μοναχή της).

Ὁ Στεράνης!

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Εἶν' ὄμορφος καὶ χαριτωμένος, μὰ ὁ καημένος ἀπὸ σόγι δὲν εἶναι· (γελῶντας) τόνε βρῆκες, ἢ ἀκόμα;

ΔΕΣΠΩ

Τῆς μάννας ὁ νοῦς κι ἀπὸ τ' ἀϊτοῦ τὸ μάτι πηγαίνει πιὸ μακριά. Καὶ τί σ' ἔκαμε, παιδί μου, νὰ διαλέξῃς τοῦ μακαρίτη τοῦ παπᾶ Χαραλάμπη τὸ γυιό;

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Μάννα, γιατὶ νὰ σοῦ τὸ κρατήσω κρυφό, ποῦ δὲ φταίγω. Ὁ ἴδιος ἦρθε δεύτερη φορὰ ἀπόψε στὸ περιβόλι καὶ μοῦ εἶπε πῶς μ' ἀγαπᾷ. Καὶ τοῦ ποκρίθηκα νἄρθῃ νὰ σὲ βρῇ, γιατὶ ἐγὼ προξενήτρα δική μου δὲ γίνουμαι· καὶ τοῦ ἔκλεισα τὸ παράθυρο. —

ΔΕΣΠΩ (σηκώνεται ταραγμένη)

Θάρρος κι ἀδιαντροπιά του! Καὶ τόση ὥρα νὰ μὴ μοῦ τὸ λές! Καὶ νὰ μήν τονε διώξῃς μὲ τὶς φωνές σου, μόνο νὰ τοῦ μιλᾶς καὶ γιὰ προξενειές! Ἀθεόφοβη! Τί θὰ γίνουμ' ἂν τἀκούσῃ κι ὁ κόσμος!

ΑΡΕΤΟΥΛΑ

Ἤθελα, μάννα, μὰ δὲν μποροῦσα νὰ τονε διώξω, γιατὶ τονε λυπούμουν. Τὰ λόγια του εἶταν ἄκακα καὶ πονετικά· γιατὶ νὰ τοῦ πικρομιλήσω ἐγώ! Καὶ μήτε τοῦ γλυκομίλησα. Στὴ μάννα μου τοῦ εἶπα νὰ πάῃ.

ΔΕΣΠΩ

Ἄχ, Ἀρετοῦλα, δὲν τὸν ἔμαθες ἀκόμα τὸν κόσμο, καὶ πῆγες καὶ μπῆκες σὲ παγίδα μεγάλη καὶ τρομερή. (Χτυπάει ἡ ξώπορτα). Πάρ' τὸ φανάρι, καὶ τρέχα ν' ἀνοίξῃς τὴν πόρτα. Πρέπει νὰ εἶναι τἀδέρφια σου. Ὕστερα σοῦ μιλῶ γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Προσέχε μόνο νὰ μὴν τἀκούσῃ, καημένη, ὁ

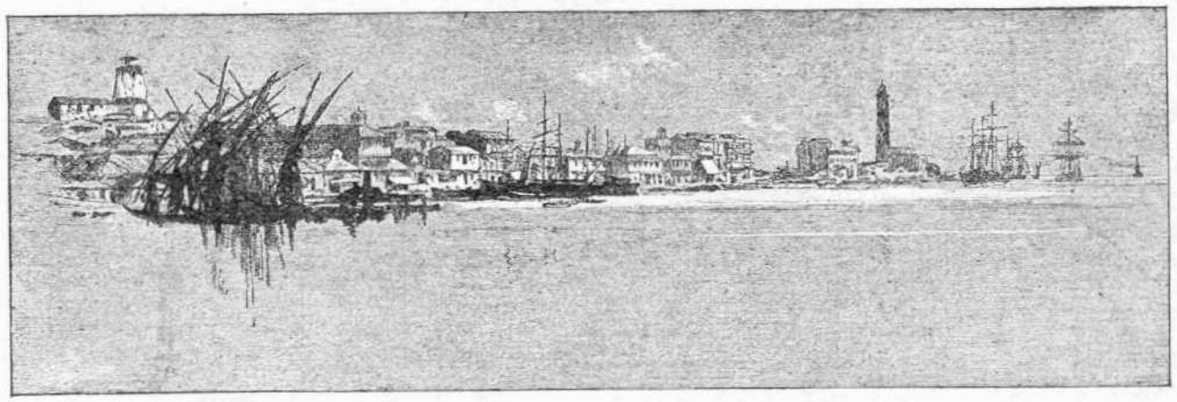

Πὸρτ Σαΐδ

Κωσταντῆς μας, γιατὶ χαθήκαμε. (Βγαίνει ἡ Ἀρετοῦλα μὲ τὸ φανάρι).

(Μοναχή της ἡ ΔΕΣΠΩ)

Τόξερε πῶς δὲ θὰ τὸν ἀκούσουμε καὶ πῆγε στὸ κορίτσι ὁ ἀδιάντροπος, ποῦ ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ τὸ βρῇ! Ἂ δὲν εἴτανε γιὰ τὸ παιδί μου ποῦ τὸν πόνεσε καὶ μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κατάκαρδα, ἀπατή μου θὰ πήγαινα νὰ τὸν πιάσω τὸν ἀθεόφοβο! Τὴν Κουταλιανὴ θὰ βάλω νὰ τονε φοβερίξῃ. Μὰ ἡ ἀγάπη, δὲν εἶναι μάτια μοναχὰ ποῦ δὲν ἔχει, δὲν ἔχει μήτε αὐτιά. Μπορεῖ νὰ τὴν κλέψῃ κιόλας, καὶ μὲ τὸ ζόρι. Νὰ γυρίσω τοῦ Κωσταντῆ τὰ μυαλά, μποτζέργατης, καὶ πάλι δὲ σώνει. Ἂς κλείσω κάλλιο τὰ μάτια μου κι ἂς τηνε δώσω σ' ὁποιονα θέλει, πρὶ νὰ μᾶς βγοῦν καὶ μπόμπες στὴ μέση. Ἀλλοίμονο, σὰ λείπῃ ὁ ἀληθινὸς ὁ στύλος ἀπὸ τὸ σπίτι! Μεγάλο λόγο νὰ μὴν πῶ, μὰ δὲν τὴν εἶχε ὁ μακαρίτης αὐτὴ τὴν καταραμένη τὴν περηφάνεια. Νὰ ζοῦσε κεῖνος, θὰ τὸ παίρναμε τὸ χρυσόκαρδο αὐτὸ παλικάρι, καὶ θὰ καταστάλαζε ἡ ψυχή μας. Ἀκούγω ἀντρίκιες φωνὲς καὶ γέλοια. Πρέπει νὰ ἦρθαν.

ΣΚΗΝΗ Ϛ'

Ἡ ἴδια.

Μπαίνει ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ΣΑΡΑΝΤΗΣ, ΚΡΑΛΗΣ

ΔΕΣΠΩ

Καλῶς τους, καὶ πάλι καλῶς τους! Μᾶς ἀργήσετε, γιὰ νὰ μᾶς φέρετε κ' ἕνα λεβέντη μαζί σας. Ἀπὸ τὸ γελαζούμενο πρόσωπό του τὸ ξέρω πῶς εἶναι ὁ φίλος τοῦ Κωσταντῆ μου, ὁ κυρ Κράλης, ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα.

ΚΡΑΛΗΣ

Καλὰ τὸ μάντεψες, ἀρχόντισσά μου. Μ' ἔφεραν τὰ γλυκοαίματα τὰ παιδιὰ σου νὰ σᾶς δῶ καὶ νὰ σᾶς γνωρίσω, μιὰ κ' ἦρθα στὰ μέρη σας.

ΔΕΣΠΩ

Καὶ γιατὶ νὰ μὴν ἐρθῆτε ἀπὸ τὰ χτές; Ποιός ξέρει τί πατινάδες ἐκεῖ στὴ χώρα! Μὰ ἔχουμε δὰ καὶ μεῖς ἐξοχὲς καὶ παιχνίδια, κι ὅσο γιὰ κρύες βρυσοῦλες καὶ περιβόλια, ὄρεξη νἄχετε. Θαρρῶ πῶς οἱ δυὸ χουβαρντάδες μου φταῖνε. Ἂν εἴχετε μαζὶ σας τὸν Κωσταντῆ, θὰ σᾶς ἔφερνε ἴσα στὸ καλό μας χωριό.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Κράλη, τὴ βλέπεις τὴ μάννα μου. Σοῦ τὰ εἶπα χίλιες φορές. Αὐτὲς οἱ μαννάδες, σὰ δὲν ἔχουν τὰ παιδιά τους δεμένα νὰ τὰ τραβοῦνε σὰ σκυλάκια μαζί τους, ἡσυχία δὲν ἔχουνε. Μὰ τώρα δὲν μπορῶ νὰ πῶ πῶς δὲν ἔχει καὶ δίκιο. Δὲν μπόρεσα νὰ κατεβῶ ἀπατός μου στὴ χώρα, κι ἀρχίζα νὰ φοβοῦμαι πῶς θὰ μᾶς ξεφύγῃς πάλι δίχως νὰ σ' ἀξιωθοῦμε στὸ σπιτικό μας. Μόνο ποῦ γλίγωρα θὰ μ' ἔχῃς πάλι στὴ Βαβυλώνα.

ΔΕΣΠΩ

Στὴ Βαβυλώνα! Χριστὲ καὶ Παναγιά!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Νὰ τα! Δὲ σοῦ τἄλεγα; Μπορεῖ τώρα νἄχουμε καὶ μυρολόγια, ἂν ἀγαπᾶς! Κ' ἔτσι θὰ πουληθοῦν οἱ καρποί μας, καὶ θὰ βγάλουμε καὶ παράδες.

ΣΑΡΑΝΤΗΣ

Αἴ, μάννα, ἐμεῖς πεινοῦμε. Πᾶμε νἀλλάξουμε τώρα, κ' ὕστερα μιλοῦμε καὶ γιὰ τὴ Βαβυλώνα. Ὁ Θανάσης πῆγε νὰ κοιτάξῃ τὰ ζᾶ, καὶ γλίγωρα ἔρχεται. Ἔλα, Κράλη, γιατὶ ξεκολλημὸ δὲ θὰ βρῇς. (Βγαίνει Σαράντης καὶ Κράλης).

ΣΚΗΝΗ Ζ'

Ἡ ἴδια.

ΔΕΣΠΩ, ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, ὕστερα ΘΑΝΑΣΗΣ

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Αἴ, πῶς σοῦ φαίνεται; Εἶχα δίκιο, ἢ ὄχι; Εἶδες τέτοιο λεβέντη ποτές σου;

ΔΕΣΠΩ

Καλὸς κι ἄξιος μοῦ φαίνεται, Κωσταντῆ μου. Ἂν τὸ ρωτᾶς ὅμως αὐτὸ γιὰ τὴν Ἀρετοῦλα μας, δύσκολο τὸ βλέπω, ν' ἀφήσῃ τὴ Βαβυλώνα καὶ τὶς ἀρχοντιές του, καὶ νἄρθῃ νὰ φυλακιστῇ στὸ χωριό μας.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Νἄρθῃ καὶ νὰ φυλακιστῇ! Καὶ ποιός τὸ εἶπε! Ἀμὲ καὶ τί θαρρεῖς πῶς ὀνειρεύουμαι τόσα χρόνια ἄλλο, παρὰ νἄχω δικό μου σπιτικὸ στὴ Βαβυλώνα,

τῆς ἀδερφῆς μου τὸ σπίτι, καὶ νὰ κάνω κονάκι, ποῦ χρόνος δὲν περνᾷ δίχως νὰ πλανιέμαι στὰ μακρινὰ ἐκεῖνα τὰ μέρη. Νὰ σοῦ πῶ, μάννα, τὰ βαρέθηκα πιὰ τὰ χάνια τῆς ξενιτειᾶς. Θέλω, σὰν πηγαίνω, νὰ βρίσκω δικό μου σπίτι. Ὡς τώρα εἶχα τοῦ Κράλη τἀρχοντικό, μὰ κι αὐτὸς παντρεύεται ἀλλοῦ αὔριο, καὶ τονε χάνω. Σὰν ἔχω ἐκεῖ τὴν Ἀρετοῦλα μὲ τὰ παιδάκια της καὶ πηγαινοέρχουμαι, θὰ εἶσαι καὶ σὺ πιὸ κοντά της, ποῦ θὰ τὴ βλέπω γιὰ λόγου σου, θἄχω καὶ γὼ παρηγοριὰ μὲς στὰ ξένα.

ΔΕΣΠΩ

Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντῆ, κι ἄσκημ' ἀπολογήθης. Στὸν ἄμμο πηγαίνεις καὶ θεμελιώνεις τὰ στερνὰ τῆς μάννας σου καὶ τῆς ἀδερφῆς σου, κι ἀφίνεις τὴν τύχη νὰ παίζῃ κατόπι μαζί τους, τὸν ἄνεμο νὰ τὶς παίρνῃ καὶ νὰ τὶς σκορπᾷ. Ἡ πίκρα ποῦ χωρισμοῦ πῶς θὰ εἶναι θάνατος γιὰ τὰ μένα, δὲ λέγω τίποτις. Ἴσως τὸ συνηθίσω κι αὐτὸ τὸ φαρμάκι μὲ τὸν καιρό, σὰ συλλογιέμαι πῶς εἶναι καὶ γιὰ δικό σου καλό. Μὰ ἂν τύχῃ κ' ἔρθῃ θανατικό, ἂν τύχῃ καὶ μπῇ ἀρρώστια μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι καὶ τὸ ρημάξῃ, καὶ πολεμῶ μοναχὴ μὲ τὸ χάρο, καὶ γυρίζω τὰ μισοσβυσμένα μου μάτια νὰ δῶ ἕνα χαμόγελο πλάγι μου, ν' ἀκούσω μιὰ προσευκή, ν' ἀπλώσω τὸ μαραμένο μου χέρι καὶ νὰ ψάξω ἕνα χέρι χαδευτικό, —ποιός θὰ μοῦ τηνε φέρῃ πίσω τὴν Ἀρετοῦλα μου;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἐγὼ θὰ σοῦ τηνε φέρω! Τὸ Θεὸ σοῦ βάζω ἐγγυτὴ καὶ τοὺς ἁγιοὺς μαρτύρους, πῶς ἂν τύχῃ κ' ἔρθῃ πίκρα γιὰ χαρά, ἂν τύχῃ κ' ἔρθῃ ἀρρώστια, ὁ Χάρος νὰ τοῦχει τριγυρισμένο τὸ σπιτικό μας, στὰ δόντια του μέσα νὰ σπαρταροῦμε, στὴ μαύρη τὴ γῆς νὰ μᾶς σέρνῃ, τὰ σπλάχνα της νὰ μᾶς τρῶνε, πάλι θὰ κάμω ζωὴ καὶ φτερὰ καὶ θὰ σοῦ τηνε φέρω τὴν Ἀρετοῦλα.

ΔΕΣΠΩ

Ἔχουν τὰ λόγια σου τῆς μοίρας τὴ δύναμη, κι ἂς γείνῃ τὸ θέλημά σου, παιδί μου. Γραφτὸ τῆς εἶναι τῆς μάννας νὰ φέρνῃ στὸν κόσμο χαρές, καὶ νὰ καταπίνῃ φαρμάκια. Γεννᾶς, ἀναθρέφεις, καὶ χάνεις! Βλέπω καὶ δὲν βλέπω τὸ σύννεφο ποῦ μαυρίζει μπροστά μου. Ἡ ψυχή μας δὲν τὶς χωρεῖ τὶς μεγάλες τὶς συφορές. Ἂν τὶς χωρεῖσε, θὰ γινόντανε μύρια κομμάτια τὰ σωθικά μας μὲ τόνομα τοῦ κακοῦ μοναχά. Οἱ μέρες καὶ τὰ χρόνια τοῦ χωρισμοῦ θὰ τὴν κατασταλάξουνε λίγη λίγη τὴν πίκρα, κ' ἔτσι θὰ χωρέσῃ μὲς στὴν καρδιά μου. Ἐσεῖς θὰ τὴ χαίρεστε τὴ μοναχοριά μου, καὶ γὼ θὰ σιγολυώνω μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἔρμους τοὺς τοίχους.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Αἴ, μάννα, μυρολόγια θἀρχίσουμε τώρα, ποῦ ἔχουμε καὶ μουσαφίρη στὸ σπίτι;

ΔΕΣΠΩ

Ἄχ, καὶ μᾶς μουσαφιρεύει ἀνάκουστα βάσανα.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μὰ καὶ νὰ τὴ δῇς τὴν Ἀρετοῦλα σου νύφη, κι ὅλα Παράδεισος θὰ σοῦ φαίνουνται πάλι. Ἔτσι εἶστε σεῖς οἱ μαννάδες. Ἀπὸ μέσα χαίρεστε, καὶ δάκρια χύνετε. Ὡς τόσο ἡ Ἀρετοῦλα ποῦ εἶναι; Τὄστριψε, ἄμα σήκωσα τὸ φανάρι γιὰ νὰ τὴν καλοδῇ ὁ γαμπρός. Πρέπει νὰ πῆγε νὰ στολιστῇ.

ΔΕΣΠΩ

Θὰ βγῇ μὲ τὴν ὥρα της, σὰ χρειαστοῦμε τὸ δίσκο. Ὅλα θὰ γείνουνε μὲ τὴν τάξη τους. Πάγω ἀπατή μου νὰ τῆς πῶ τὰ ξαφνικὰ τὰ μαντάτα, ὥσπου νὰ τοιμαστοῦν κ' οἱ ἄλλοι γιὰ τὸ πρωτάκουστο αὐτὸ φαγοπότι. (Βγαίνει).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ (μοναχός).

Ἡ δουλειὰ ἔγεινε. Τῆς φάνηκε βαρὺ τῆς γριᾶς, μὰ πάλι καλὰ βάσταξε. Τώρα καιρὸς δὲν μᾶς μένει. Ἀπόψε τὰ παιχνίδια, κι αὔριο τὴ στεφάνωση κιόλας. Ὁ Κράλης ξεκινάει τὴ δευτέρα, καὶ μοναχὸς δὲ θὰ φύγῃ. (Μπαίνει ὁ Θανάσης). Τὰ βόλεψες τἄλογα, Θανάση; Κι ἄλλα θὰ χρειαστοῦμε γιὰ τὰ προικιά, μὰ στέλνουμε τὸν Κεριάκο ἀπόψε καὶ μᾶς τὰ φέρνει ἀπὸ τὴ χώρα. Ἐσὺ τώρα νὰ πᾶς στὰ παιχνίδια.

ΘΑΝΑΣΗΣ

Νὰ μᾶς ζήσῃς, ποῦ μᾶς τὰ τέλειωσες μιὰ χαρά. Κ' εἶταν ὥρα μας, μὰ τὸ ναί, γιατὶ ὁ κόσμος ὄξω μᾶς τὴν πάντρεψε κιόλας, μὲ τὸν ἕναν καὶ μὲ τὸν ἄλλον.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ὁ κόσμος εἶναι καθρέφτης ποῦ βλέπεις μέσα τὸ νοῦ σου προτοῦ ν' ἀνοιξῇς τὸ στόμα σου καὶ νὰ μιλήσῃς. Ξεχνᾶς καμιὰ φορὰ τὸ σκοπό σου; βγαίνεις καὶ τονε ρωτᾶς τὸν κόσμο τί ἔχεις νὰ πῇς ἢ νὰ κάμῃς. Σὲ παίρνει τότες ἀπὸ τὸ χέρι καὶ σὲ σέρνει σὲ μύριους γκρεμνοὺς ὁ καλόβουλος αὐτὸς κόσμος, ποῦ σ' ἀγαπᾶει κι ὅλο γιὰ τὸ καλό σου χολοσκάνει καὶ νοιάζεται. Ἔτσι τραβοῦν καὶ τὴ μισοζώνταν τὴ μυίγα τὰ μερμήγκια σὰν πέσουν ἀπάνω της καὶ τηνε κατρακυλοῦνε στὴ φωλιά τους νὰ κάμουν παντηγύρι τριγύρω της. Ἄφινέ τον τὸν κόσμο, καὶ τρέχα στὰ παιχνίδια. Στάσου! Πηγαίνω γὼ σὲ λιγάκι. Σύρε σὺ τώρα νἀλλάξῃς, νὰ φᾶμε, κ' ὕστερα. (Βγαίνουν).

ΣΚΗΝΗ Η'

Ταβέρνα. Ὁ Στεφανῆς κάθεται μοναχός του παρέξω. Παλικάρια κι ἄλλοι χωριανοὶ παραμέσα.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ, ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ, ὕστερα ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ, καὶ Βιολιτζῆδες.

Α' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Τράκα το καὶ σύ, μωρὲ Στεφανῆ, τράκα το, κι ἄφινε τοὺς γέρους ποῦ παντρεύτηκαν κοπέλλες νὰ συλλογιοῦνται. (Τὸν τραβᾶει παραμέσα). Ἔλα νὰ σὲ κεράσω, μωρὴ κλαμένη μου Παναγιά, ποῦ διώχτεις τοὺς ποντικοὺς σὰ μᾶς ψάλλῃς Χερουβικό. Δός του ἕνα κρασὶ μωρὲ Γιάννη, αὐτουνοῦ τοῦ μισοκακόμοιρου. Γλέντι δὲ θὰ δοῦμε ἃ δὲν τοῦ τἀνάψουμε κι αὐτουνοῦ τὰ καντήλια. (Παίρνει ποτήρι καὶ τοῦ τὸ δίνει).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Νὰ σὲ χαρῶ, δὲν μπορῶ. Ἂν εἴμουν καλά, μιὰ πλώσκα θἄδειαζα γιὰ χατίρι σου.

Β' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Μὴν τὸν ἀκούς τὸ μαριόλο, κ' ἔχει πολλὰ ἡ σκούφια του μέσα. Εἶναι σιγανὸ ποτάμι, καὶ μὴ σὲ μέλῃ. Μοῦ τὰ εἶπε ὅλα μιὰ ψυχὴ ποῦ σὲ εἶδε ἀπόψε, μωρὲ θερμπαίχτη, κι ἃ δὲν πῇς τὸ κρασί, σοῦ τὰ βγάζω, καημένε. (Ὁ Στεφανῆς κάνει νὰ φύγῃ). Βάστα τονε, γειά σου, δὲν ἔχει νὰ φύγῃ. Θὰ τὸ πῇ τὸ κρασὶ κ' ὕστερα θὰ μᾶς τραγουδήσῃ κιόλας τἀναγνωστάκι.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Ἀφήστε με, νὰ σᾶς χαρῶ, κ' εἶμαι ἀνείμπορος.

Β' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Ἐσὺ ἄρρωστος, κατεργάρη; Τίνος τὰ ψάλλεις αὐτά; Τάχα νὰ σὲ χτύπησ' ἡ πούλια ἐκεῖ ἀνάμεσα στὶς πορτοκαλιές;

Α' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Πιές το, καψούλη, καὶ τὄχυσα πάνω σου. (Ὁ Στεφανῆς πίνει).

Β' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Μὲ τὶς ὑγειές σου. Ἔλα, τὸ τραγούδι τώρα.

ΟΛΟΙ (γελῶντας).

Τὸ τραγούδι! τὸ τραγούδι!

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Μά, παιδιά μου, δὲν ἔχω φωνὴ γιὰ τραγούδι.

Β' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Φωνὴ δὲν ἔχεις; Μωρὲ καὶ ποιός εἶναι ποῦ μᾶς φυλάγει ὡς τὸ μεσημέρι στὴν ἐκκλησιά; (τοῦ κρυφομιλᾶει): Ἔλα, τραγούδα νὰ ξεσκάσῃς, καημένε, δὲν τοὺς τὸ λέγω, καὶ μὴ φοβᾶσαι.

Γ' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Ἄλλο ἕνα κρασὶ θέλει, λέει. Κρασί, κρασὶ φέρτε του! (Τοῦ φέρνουν ποτῆρι).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Ἐσεῖς βαλθήκετε στὰ καλὰ νὰ μὲ μεθύσετ' ἀπόψε. (Πίνει).

ΟΛΟΙ

Τὸ τραγούδι τώρα, τὸ τραγούδι! (τοῦ φέρνουν ταμπουρᾶ).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ (μοναχός του).

Βαρειὰ καὶ πληγωμένη καρδιά, τραγούδα τους νὰ κάμουνε γλέντι τὰ βάσανά σου. (Παίρνει τὸν ταμπουρᾶ καὶ τραγουδάει):

Ἀπὸ τὴ μάννα τὸ μωρό,
Ἀπὸ τὴ γῆς βγαίνει λουλούδι,
Ἀπ' τὸ πηγάδι τὸ νερό,
Κι ἀπ' τὴν ἀγάπη τὸ τραγούδι.

ΟΛΟΙ (τραγουδοῦν).

Κι ἀπ' τὴν ἀγάπη τὸ τραγούδι.

ΣΤΕΦΑΝΗΣ

Μὰ τὸ τραγούδι ὅσο γλυκό,
Ὅσο χαρόκαρδο κι ἃ βγαίνῃ,
Ἔχει ἕνα μάγιο μυστικό,
Ἡ γλύκα του νὰ σὲ πικραίνῃ.

ΟΛΟΙ

Ἡ γλύκα του νὰ σὲ πικραίνῃ.

(Μπαίνει ὁ Κωσταντῆς).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Γιά σας, παιδιά, κι ἀκονίζετε τἄρματά σας καὶ γι' ἄλλο ξεφάντωμα.

Α' ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Γειά σου, ἀφεντικό, ἀλέστα ὅλοι μας γιὰ τὴν ἀφεντειά σου.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ἀπόψε γίνεται ὁ ἀρραβῶνας τῆς ἀδερφῆς μου μὲ τὸν κὺρ Κράλη ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα καὶ βάλτε φωτιὰ νὰ καῇ!

ΟΛΟΙ (σηκώνουνται καὶ φωνάζουν).

Ἂς καῇ, κι ὁ κὺρ Κωστάκης νὰ εἶναι καλά!

ΣΤΕΦΑΝΗΣ (μοναχός του).

Πεῦθε κατέβηκες, ἀστροπελέκι μου, καὶ δὲ σ' ἔνοιωσα, ὥσπου τὴν κομμάτιασες τὴν καρδιά μου; Πεῦθε πρόβαλες, ἀνεμοστρόβιλε, καὶ μοῦ τὸν πῆρες τὸ νοῦ μου; Νὰ φύγω, νὰ φύγω ἀπ' αὐτὴ τὴ φωτιά, ποῦ μὲ τριγυρνάει καὶ μὲ πνίγει. Νὰ μὴν τἀκούγω τὰ λόγια τους ποῦ σὰν ὀχιὲς μὲ δαγκάνουνε. (Βγαίνει).

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Φέρε τῶν παιδιῶν κρασὶ μπρούσικο, Γιάννη, καὶ πές τοῦ κὺρ Μήτρου νὰ τὰ κουρντίσῃ, κ' ἴσια στὸ δικό μας μὲ τὰ παιχνίδια!

ΟΛΟΙ (πίνοντας)

Καλὰ στεφανώματα, ἀφεντικό, καὶ νὰ σοῦ ζήσουνε, νὰ γεράσουνε!

(Ἔρχεται Βιολιτζῆς καὶ Λαγουτατζῆς)

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μπρός, παιχνίδια, καὶ πίσω, παλικάρια!

(Βγαίνουνε τραγουδῶντας στὸ σκοπὸ τῶν παιχνιδιῶν):

Μιὰ πέρδικα,—μιὰ πέρδικα μονακριβή,
Τὴν εἶχε ἡ μά—τὴν εἶχε ἡ μάννα στὸ κλουβί,
Ἔρχετ' ἀγούρος τὴν παίρνει,
Καὶ στὰ ξένα τηνε φέρνει.
Στὰ ξένα καί,—στὰ ξένα καὶ στὰ μακρινά,
Διαβαίνουν χῶ—διαβαίνουν χῶρες καὶ βουνά,
Μὰ δὲ βρήκανε κονάκι
Σὰν κι αὐτὸ τὸ χωριουδάκι.

[Ἕπεται συνέχεια] Α. Ε.

Τὰ κάτωθι δημοσιευόμενα δύο «Ποιήματα ἐν πεζῷ λόγῳ» ἐστάλησαν πρὸς τὴν *Ἑστίαν* ὑπὸ σοφοῦ Γερμανοῦ Ἑλληνιστοῦ μεταφρασθέντα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ πρωτοτύπου τῆς Κυρίας Λίσβεθ Λίνδερμανν. Δημοσιεύονται δὲ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης μεταβολῆς, ἀπαράλλακτα ὅπως ἐστάλησαν, ὡς ἀπόδειξις τῆς εὐχερείας καὶ χάριτος μεθ' ἧς ὁ διαπρεπὴς τῆς *Ἑστίας* φίλος χειρίζεται τὴν δημώδη ἡμῶν γλῶσσαν. **Σ. τ. Δ.**

ΒΑΣΙΛΕΜΑ ΗΛΙΟΥ

Ὁλάνοιχτα εἶναι τὰ παράθυρα καὶ ἀπ' τὸ κρεβάτι μου ἔχω τὴ θωριὰ τοῦ παλιοῦ καμπαναριοῦ, ποῦ ὁλόγυρα πετοῦν τὰ χελιδόνια. Κοίτομαι ἄρρωστη 'ς τὸ κρεβάτι, κακὰ εἶναι τὸ σῶμά μου, κακὰ καὶ ἡ ψυχή μου. Καὶ τώρα, ποῦ κυττάω πέρα 'ς τὰ χελιδόνια, ἡ ἐνθύμηση μοῦ ἔρχεται 'ς τὸ νοῦ.

Βλέπω μιὰ κόρη δεκατεσσάρων, δεκαπέντε χρόνων μὲ μακρὲς καστανὲς πλεξοῦδες. Στέκεται σὲ παράθυρο μὲ περγουντιὲς τριγύρω 'ς τὸ γονικό της σπίτι· ὁ ἥλιος βασιλεύει καὶ τὰ χελιδόνια πετᾶν ἐδῶ καὶ κεῖ, ἀπαράλλακτα, ὅπως τὰ βλέπω τώρα.

Θωράει τὸ ἄστατο φτερούγιασμα τῶν πουλιῶν, ποῦ ὁλονένα ἔρχονται καὶ πᾶνε καὶ σφυρίζοντας 'ς τὸν ἀέρα χαράζουν κύκλους μακρινούς· τὸ συρτό τους κελάδημα γεννάει πόθο 'ς τὴν καρδιά της, πόθο—πρὸς τί;

Καὶ κάθε βράδυ τὴν ἴδια ὥρα στέκεται 'ς τὸ παράθυρο καὶ θωράει τὰ χελιδόνια, καὶ τῆς φαίνεται, πῶς πρέπει νὰ κρατήσῃ τὴν τρυφερὴ καρδιά της, νὰ μὴν πετάξῃ ἔξω ἀπ' τὸ στῆθος—ἀπὸ πόθο.

Ἡ κόρη εἶναι—ἤμουν ἐγώ. Ἡ ζωή μ' ἔμπλεξε 'ς τὰ βάσανά της. Χρόνοι μακροὶ ἐπέρασαν, καὶ χύνω ζεστὰ πικρὰ δάκρυα, ὅταν μου ξανάρχεται 'ς τὸ νοῦ, πῶς τότε ἤμουν.

Καλὸ δὲν εἶναι, νὰ βλέπῃ κανεὶς τὸν ἑαυτό του ξυπνὸς ἢ καὶ 'ς ὄνειρο. Ἔτσι λέγει ὁ κόσμος.

Τί ἀπόγινε ὁ πόθος, ποῦ μέσπρωχνε 'ς τὸν κόσμο;

Μὲ περίπαιξε κακά· ὅταν ἡ καρδιά μου ἤθελε νὰ σκληρύνῃ γιὰ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, τότ' ἐρχόντανε ὁ πόθος, νὰ τὴν ἀπαλύνῃ πάλι.—Πόθος πρὸς τὸ μέλλον ἦτον τότε—πόθος πρὸς τὰ περασμένα εἶναι τώρα. Ἀχ νὰ 'μποροῦσα μιὰ φορά, μιὰ φορὰ μονάχα, νὰ εἶμαι, ὅπως τότε, τόσο νέα καὶ γερή, τόσο καλὴ καὶ ἄκακη! Μὲ κεφάλι γεμάτο παραμύθια, μὲ καρδιὰ γεμάτη ἀγάπη!

Ὁ οὐρανὸς μαυρίλλιασε, ὁ ἥλιος δὲν φέγγει πλιά, τὰ πουλιὰ ἐσώπασαν.

Ὅλο κυττάζω πέρα καὶ θέλω νὰ πεισθῶ, πῶς τὰ πουλιὰ ἀκόμα κελαδοῦν.

Καὶ τρομάρα μὲ πιάνει ἀπὸ τὴν τόσο μακρὰ νύχτα, τὴν ἥσυχη σὰν τὸ θάνατο.

ΓΙΑΤΙ;

Γιατί ἔχεις τόσο ζεστὰ μάγουλα; ρωτάει ὁ ἄνεμος τὴν κόρη.

Τί σὲ μέλει; λέγει ἐκείνη περήφανα καὶ πηδάει πάνω ἀπὸ τὴ φράχτη· εἶναι, βλέπεις, μικρούτσικη καὶ ἀθάμαστη.

Γιατί λάμπουν ἔτσι τὰ μάτια σου; ρωτᾶν 'ς τὸν κῆπο τὰ λουλούδια.

Δὲν εἶναι θουλειὰ ἰδική σας· γελῶντας λέγει ἡ κόρη. Τότε κάθεται 'ς τὴ βρύση, σκύβει καὶ πίνει.

Ἄ, πῶς καΐν, κόρη, τὰ χείλια σου· λαλεῖ ἡ βρύση.

Ἐκείνη κοκκινίζει—γελάει ὅμως πάλι καὶ σὰν σηκώνει τὰ μάτια της, στέκει μπροστά της ὁ ἀγαπητικός της, λεβέντης χαριτωμένος, ποῦ τὴν χαϊδεύει καὶ τὴν φιλεῖ.

Τώρα κλαίει—δὲν ξέρει ὅμως τὸ γιατί.

Καὶ ἡ βρύση μουρμουρίζει, τὰ λουλούδια νεύσουνε διακριτικά, ὁ ἄνεμος τῆς φυσάει 'ς τὸ πρόσωπο τὰ σγουρά της καὶ λένε ὅλοι μαζί. Τώρα τὸ ξέρομε.

Ἀπὸ πάνω 'ς τὴ νεραντζιὰ κάθεται μικρὸς Ἔρωτας καὶ γελάει.

ΚΑΛΙΓΟΛΑΣ[1]

ΨΥΧΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀριστερόθεν τοῦ λιμένος πρὸς τὰ ἔξω τοῦ κόλπου, πλησιάζοντα σχεδὸν μὲ τὸ ἀκρωτήριον Μισινόν, ἐφαίνοντο τὰ παράλια παλάτια τῶν Βαύλων μὲ τὰς ὀλίγας ἄνωθεν οἰκίας των. Δεξιόθεν πάλιν, στενοχωρημένος ἀπὸ τὴν ἐπέκτασιν τῶν οἰκιῶν τῶν Βαϊῶν, ἠπλοῦτο ὁ Λοκρῖνος κόλπος μὲ κατεστραμμένον σχεδὸν τὸν φραγμὸν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἡνωμένος μὲ τὴν θάλασσαν, μὲ λείψανα προχώματος, ἀμαυρά, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης.

Καὶ ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ Δικαιαρχείας καὶ Βαϊῶν ἐν τῇ σκιᾷ διεκρίνετο, μόλις ὑψούμενος, ὁ στρογγύλος ἐσβεσμένος κρατὴρ τοῦ Ἀόρνου ἀποψιλωθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα, γυμνὸς τόρα, ἀναδίδων μόλις τοὺς ἐλαφροὺς θειώδεις καπνούς του.

Τὰ πυκνὰ δάση καὶ οἱ λορίσκοι οἱ κατάφυτοι, οἱ σκιεροί, οἱ ὁποῖοι τὸν περιέβαλλον διὰ τόσου μυστηρίου καὶ τοῦ προσέδιδον ἄλλοτε τόσον φοβερὰν καὶ διαβολικὴν ὄψιν καὶ ἔδιδον ἀφορμὴν εἰς τόσας δεισιδαιμονίας—εἶχον καθαρισθῇ καὶ ὁ κῶνος ἠπλοῦτο εὐρύχωρος μὲ τὰ μαντευόμενα μέλανα τέλματά του, τὰ δυσώδη, τὰ ἀποπνέοντα δηλητήρια.

Ἐκοιμᾶτο τόρα ὅλος ὁ κόλπος καὶ ἔκρυπτε καὶ τὴν λαμπρότητά του, τὴν παροιμιώδη, τὴν περίφημον, καὶ τὴν καμπυλότητα τῶν ἀπείρως καλλιτεχνικῶν γραμμῶν του, ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν οἰκοδομῶν του, μὲ τὰς ἐπιχρύσους ἐπιγραφὰς καὶ τὰ μάρμαρα τῆς Νουμιδίας καὶ ὅλην τὴν ἀρθονίαν τῆς βλαστήσεώς του καὶ ὅλην τὴν πολυτέλειαν τοῦ χρώματος καὶ τοῦ φωτὸς καὶ ὅλην τὴν ἀνέκφραστον γλυκύτητα τῆς ἀτμοσφαίρας του.

Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ἀνεπόλει κατάφωτον, καιόμενον ὑπὸ τῶν πυρῶν τῶν χαρμοσύνων, ἐγκαινιάζοντα τὸ ἔργον τὸ καταστρεπτικόν, ἑορτάζοντα τὸ φοβερὸν δρᾶμα τοῦ πνιγμοῦ.

Καὶ τόρα ἦτο νεκρωμένος ὁ κόλπος, ἐφαίνετο ληθαργῶν, ὀνειρευόμενος ὑπὸ τὴν σελήνην εἰς τὴν μίαν πλευράν, εἰς τὴν ἄλλην ληθαργῶν ὑπὸ τὴν σκοτίαν. Μόνη ἡ θάλασσα ἐφαίνετο ζῶσα ἀκόμη, κηλιδουμένη ἀπὸ ἄπειρον κῶνον ἀργυροῦν, φρίττουσα φρικιάσεις φωτεινάς, ὡς μυρμηκιῶσα ὑπὸ μυριάδας φωσφορούχων ζωϋρίων.

Οὔτε πνοὴ ἀνέμου, οὔτε κραυγή, οὔτε θόρυβος.

Ἠρεμία καὶ ἐρήμωσις.

Ὁ Γάϊος ἐρρίφθη ἐπὶ θρανίου πολυτελοῦς καὶ προσέκλινε τὸν ἰσχνότατον, τὸν ἐπιμήκη λαιμόν του καὶ ἐστήριζε τὴν χονδράν, τὴν δυσανάλογον κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρός.

Ἐσκέπτετο....

Τοῦ ἑλίκνιζε παραδόξως τὸν νοῦν ἡ γαλήνη ἐκείνη ἡ ἀπόλυτος, ἡ διαφανὴς τοῦ περιβάλλοντος. Τὸ ὁμιχλῶδες κάλυμμα τὸ σκοτεινὸν τὸ ὁποῖον τοῦ περιέβαλλε, τοῦ συνέσφιγγε πάντοτε τὸν ἐγκέφαλον, τοῦ ἤμβλυνε τὰς σκέψεις, τοῦ ἐσκότιζε τὴν συνείδησιν, ἐκαθαρίζετο εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐκείνην διαύγειαν τοῦ σύμπαντος, διελύετο εἰς τῆς θαλάσσης τὸ χρῶμα—κυανοῦν παρ' ὅλην τὴν νυκτερινὴν σκοτίαν—εἰς τῶν πέριξ λορίσκων τὰς γλαυκάς, τὰς αἰθερίας γραμμάς.

Ἐδύνατο τόρα διὰ πρώτην φορὰν νὰ ἀτενίσῃ καθαρόν, χωρὶς ὁμίχλην, τὸ ἀκανόνιστον τὸ θαμβωτικὸν πανόραμα τῆς ζωῆς του, τῆς ζωῆς του τῆς τρικυμιώδους, τῆς τεταραγμένης.

Παρήρχετο πρὸ τῶν διαυγῶν αἰσθήσεών του, πρὸ τοῦ ἐνσυνειδήτου ἐγκεφάλου του ὅλη ἡ παιδική του ἡλικία, ὅλος ὁ παρὰ τῷ Τιβερίῳ βίος του ὁ περιφρονημένος, ὁ ἀφανής, πλήρης ψευδοῦς ὑποταγῆς ἐκ μέρους του καὶ ταπεινώσεως. Ἐκράτει τὴν καρδίαν του τότε ἐπιμελῶς, δολίως κεκρυμμένην πρὸ τῶν διαπεραστικῶν ὀφθαλμῶν τοῦ μεγάλου κακούργου ὅστις τὸν ἐπετήρει, τὸν ἐμάντευε καὶ παρὰ τοῦ ὁποίου ὅμως κατώρθωσεν ἐντέχνως νὰ ἀγαπηθῇ. Ἐνθυμεῖτο ἀκόμη τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς ζωῆς του κατὰ τὴν ὁποίαν, μὲ τὴν ἄωρον καρδίαν του ἐξωγκωμένην ὑπὸ παθῶν, ὑπὸ ἀσθέστου δίψης ἀγνώστων φαύλων ἡδονῶν, ὑπὸ ἐπιθυμίας δόξης — ἔζη μεμονωμένος, ἄσημος, φθονῶν καὶ αὐτὴν ἔτι τοῦ πατρός του Γερμανικοῦ τὴν δόξαν—τοῦ πατρός του τοῦ ἀπαραμίλλου, τοῦ λατρευομένου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ μετ' αὐτὴν τὴν δολοφονίαν του. Μακρὰν τῆς μητρός του, μακρὰν τῶν συγγενῶν του ἔζη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Τιβερίου κατασιγάζων ὅλας τὰς ὁρμὰς τοῦ νοῦ, ὅλας τὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας, κορεννύων μόλις τὰς ἐκρύλους ὁρμὰς τῆς παιδικῆς σαρκός του εἰς τὰς ἀγκάλας τὰς ἀώρους τῶν ἀδελφῶν του. Οὔτε ὠνειρεύετο κἂν τότε τὴν δόξαν τὴν μετέπειτα.

Ὅλη αὐτὴ ἡ μακρὰ ἡ εἰκοσαέτις διάρκεια τοῦ ταπεινοῦ του βίου ἐφαίνετο ὡς σκοτεινὴ ἐποχὴ δουλείας, ἀντιθέτως τῆς βραχείας φεγγοβόλου, μεγαλοπρεποῦς ἐποχῆς τῆς βασιλείας του.

Ὑπῆρξε ἀπότομος, πολὺ ἀπότομος ἡ μετάβασις. Ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀπειλῆς τοῦ διηνεκῶς κεκρυμμένου κινδύνου εἰς τὸν ὁποῖον ἔζη πρότερον ἀνῆλθε τόρα εἰς τὸ ὕψιστον τοῦ κόσμου ἀξίωμα. Τὸ παιδίον τὸ ἀφανές, τὸ φοβισμένον, τὸ ζῶν μὲ κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν ἦτο τόρα κοσμοκράτωρ μὲ ἑκατομμύρια ὁλόκληρα λαῶν ὑπὸ τοὺς πόδας του. Ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐξουσία καὶ τὸ ὕψος του τοῦ ἐπροξένουν ἴλιγγον, τοῦ ἐθάμβωναν τοὺς ὀφθαλμούς, τὸν ἔριπτον εἰς κατάπληξιν μακράν. Εἰς εἰκοσιτρία ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐβασίλευε, εἰς τὸν κόσμον δηλαδὴ ὁλόκληρον ἐκτὸς τοῦ βαρβαρικοῦ, καὶ ἐδέσποζε ἀπὸ τοῦ Ρήνου μέχρι τῶν ἀπωτάτων τοῦ Εὐφράτου ὁρίων. Μεγάλαι δυνάμεις θαλάσσιαι, ἑκατομμύρια στρατοῦ, εἴκοσι καὶ πέντε λεγεῶνες ἐπιλέκτων εἰς τὰς διαταγάς του καὶ ἑξακόσια ἑκατομμύρια—ὅλος ὁ θησαυρὸς τοῦ Τιβερίου—εἰς τὴν διάθεσίν του. Κάτωθεν τοῦ Παλατίνου ἠπλοῦτο ἰδική του ἡ Ρώμη, ἡ ἄμετρος Ρώμη μὲ τὰ τρία ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων της, μὲ τὸν κόσμον τῶν πατρικίων καὶ τῶν ποντιφήκων της, μὲ τὰ ἄπειρα πλούτη της καὶ τὰς λαμπρὰς οἰκοδομὰς καὶ τὰς διασκεδάσεις καὶ τὴν δίνην τῆς ζωῆς της πλήρους ὀργίων...

Εἶχεν εἰς τὰς χεῖράς του τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δύναμιν, ἀπείρους. Ἐδύνατο τὸν κόσμον ὅλον νὰ συγκλονήσῃ,—θεὸς αὐτός, θεὸς τῆς Ρώμης, θεὸς τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου, θεὸς μὲ σάρκα καὶ μὲ ὀστᾶ, λατρευόμενος, προσκυνούμενος ὑπὸ ὅλων, θεὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἀπένεμον θυσίας καὶ παρακλήσεις μαζὶ μὲ θύματα καὶ μὲ λίβανον.

Καὶ εἰς τὴν ἐκτύφλωσιν αὐτὴν τῶν τιμῶν καὶ τῆς δόξης τῆς ὑπερβολικῆς, τὸν κατεπλημμύρησε κατ' ἀρχὰς εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν κόσμον ὅλον στιγμιαία σιγὴ τῶν ὁρμῶν καὶ τῶν παθῶν του. Κύματα καλωσύνης καὶ ἀγαθότητος τοῦ ἐγέμισαν τὴν καρδίαν.

Καὶ τοὺς ἐνθυμεῖτο τόρα τοὺς πρώτους μῆνας τῆς βασιλείας του τοὺς τόσον εὐδαίμονας διὰ τὴν Ρώμην,—τὰς διασκεδάσεις, τὰ θεάματα τὰ ὁποῖα ἔδιδε εἰς τοὺς Ρωμαίους, τὰς θήρας τὰς λαμπρὰς τῶν ἀγρίων θηρίων καὶ τοὺς σπαραγμοὺς τῶν ἄρκτων καὶ τὴν πάλην τῶν λεόντων ἐν μέσῳ τοῦ κομψοῦ Ρωμαϊκοῦ ἱπποδρόμου, τὸν ὁποῖον, ὑποχρεωτικῶς ἐγέμιζε ὁ λαὸς καὶ ὁ ὁποῖος ἀπέστιλβε ἀπὸ τὰς στολὰς τῶν πατρικίων καὶ τῶν συμβούλων—τῶν ἀναπαυομένων εἰς τὰ προσκεφάλαια τὰ ὁποῖα πρῶτος αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς τὸν ἱππόδρομον—καὶ μὲ τὸ ἔδαφος τὸ ἀκτινοβολοῦν ὑπὸ τὸ ἐπίστρωμα τῆς μίλτου καὶ τῆς κόνεως τῶν λίθων τῶν πολυτίμων.

Εἶχεν αἰσθανθῇ στιγμιαίαν στοργὴν ὑπέρμετρον πρὸς τοὺς συγγενεῖς του, πρὸς τοὺς ἐχθρούς του ὅλους. Καὶ αὐτὴν τοῦ Τιβερίου τὴν περιφρόνησιν εἶχε λησμονήσῃ, καὶ εἶχε συγχωρήσῃ τὸν υἱόν του.

Ἀλλ' ἔπειτα ἡ πρώτη θάμβωσις παρῆλθε μαζὶ μὲ τὴν φοβερὰν νόσον ἡ ὁποία τὸν προσέβαλλε.

Ὑπῆρξε ἡ δυστυχεστέρα στιγμὴ τοῦ βίου του. Κλινήρης, ἀναίσθητος ἀπὸ τὸν πυρετόν, ἀπὸ τὴν τυφώδη προσβολὴν ἐπάλαισε ἐπὶ μῆνα ὁλόκληρον μεταξὺ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἰάθη ἔπειτα, ἀλλὰ διετήρησε διὰ παντὸς ἐν τῇ σκοτισθείσῃ διανοίᾳ του τὴν αἰωνίαν ἀντανάκλασιν τῶν παραληρήσεών του, τὴν αἰωνίαν σφραγῖδα τῆς παραφροσύνης ἡ ὁποία ἐκρέμματο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Ἡ ἀσθένεια ἐκείνη ἠροτρίασε τὸν ἐγκέφαλόν του ὁλόκληρον, μετέλλαξε ὅλον τὸν ὀργανισμόν του καὶ ἄλλος Γάϊος, μὲ ἄλλην ψυχὴν μὲ ἄλλην καρδίαν, ἀφυπνίσθη μετὰ τὸν πολυήμερον λήθαργον.

Τὸ ἠσθάνετο· εἰς τὴν ἀσθένειαν ἐκείνην ἐχρεώστει τὴν αἰωνίαν ἐπιθυμίαν τοῦ αἵματος καὶ τὴν ἄμετρον, τὴν παθολογικὴν δίψαν δόξης καὶ ἀποθεώσεως καὶ τὴν ἀνισορροπίαν τὴν ἐκτρωματικὴν πλέον τῶν παθῶν, ἡ ὁποία τὸν κατεῖχεν ἔκτοτε.

Ὅλη ἡ μετέπειτα σταδιοδρομία του, σημειωμένη μὲ ῥύακας αἵματος, μὲ φωνὰς βιασμῶν καὶ μὲ αἱμομιξίας καὶ διαμαρτυρίας λαοῦ ὁλοκλήρου καὶ μὲ σκορπισμὸν χρυσοῦ ἀρθόνου καὶ κολακείας καὶ λιβάνου παρίστατο τόρα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Εἰς τὴν παντελῆ ἐκείνην ἠρεμίαν τὰ νεῦρα δὲν ἐλάμβανον πουθενὰ κανένα ἐρεθισμόν, καὶ ὁ ἐγκέφαλός του εὑρίσκετο εἰς μίαν ἐκ τῶν σπανίων στιγμῶν πλήρους διαυγείας. Ἡ ὅρασις καὶ ἡ μνήμη εἰργάζοντο ὑγιῶς καὶ αἱ σκηναὶ τοῦ παρελθόντος διήρχοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του μὲ ὄψιν νέαν.

Ἔβλεπε ἄμετρον τὴν σειρὰν τῶν ἐγκλημάτων

---

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 417.

του τὴν ὁποίαν ἐγκαινίασε πρώτη τοῦ νέου Τιβερίου ἡ δολοφονία καὶ τῶν τόσων δυστυχῶν οἱ ὁποῖοι εἶχον τάξῃ τὴν ζωήν των εἰς τοὺς θεοὺς κατὰ τὴν ἀσθένειάν του καὶ τοὺς ὁποίους ὑποχρέωσε ἰαθείς, νὰ κρατήσουν τὸν ὅρκον των. Ἔπειτα ἀνεπόλει μετ' ἀπορίας τὴν παραφοράν, τὸν ἴλιγγον τῆς λαγνείας ἡ ὁποία τὸν εἶχε καταλάβει. Καὶ ἔβλεπε τόρα ἐν τῇ διαφανείᾳ τοῦ ἀέρος, μακρὰν ἐκεῖ εἰς τοὺς φεγγοβόλους ἀτμοὺς τῆς σελήνης, τὰ πρόσωπα τῆς Δρουσίλλης καὶ τῆς Λιβίλλης καὶ τῆς Ἀγριππίνης καὶ τὰς μορφὰς τῆς Κορνηλίας Ὀρεστίνης καὶ τῆς Λολίας Παυλίνας καὶ ὅλων τῶν γυναικῶν τῶν ἄλλων τὰς ὁποίας ἐν στιγμῇ ἰδιοτροπίας ἔκλεπτε ἀναιδῶς ἀπὸ τοὺς συζύγους των, ἐκλέγων αὐτὰς μετὰ φυσικὴν ἐξέτασιν λεπτομερῆ εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς συναναστροφὰς — καὶ ἐδυσφήμει ἔπειτα δημοσίᾳ χλευάζων αὐτὰς διὰ τὰ κρυφιά των ἐλαττώματα καὶ τὰς φυλετικὰς ἀτελείας των τὰς ἀποκρύφους τὰς ὁποίας καὶ ἐνέγραφε εἰς αὐτὰ τὰ ἐπίσημα βιβλία τοῦ κράτους.

Τὰ ἐνθυμεῖτο ὅλα, καθὼς καὶ τὸν φθόνον του τὸν ἀσθενικόν, τὴν ζηλοτυπίαν καὶ δι' αὐτὸν τὸν πατέρα του καὶ διὰ τοὺς θεοὺς αὐτοὺς—τὸν Δία τοῦ Καπιτωλίου μὲ τὸν ὁποῖον συνδιελέγετο καὶ ἠπείλει κάποτε ἢ συνεριλιοῦτο ὡς ἰσοδύναμος.

Ὅλα τὰ ἔκτροπα τῆς ἀσθενικῆς του διανοίας, ὅλαι αἱ φαντασιοπληξίαι του αἱ παράφοροι, ὅλοι οἱ τοῦ λαοῦ βασανισμοὶ καὶ αἱ ἀνυπολόγιστοι αἱ μυθώδεις δαπάναι του καὶ ἡ σκληρότης του ἡ ἀπαράμιλλος καὶ αἱ μυριάδες θυμάτων τὰς ὁποίας ἡ χεὶρ ἢ τὸ νεῦμά του εἶχε σπείρει εἰς τὴν βραχεῖαν διετῆ ὁδὸν τῆς βασιλείας του—παρήλαυνον τόρα πρὸ τοῦ ἀφυπνισθέντος νοῦ.

Ἡ γέφυρα ἡ ὁποία ἄμετρος, σκοτεινή, ἡπλοῦτο ἔμπροσθέν του, ἡ στοιχίζουσα τὸν λοιμόν, τὴν πενίαν εἰς τὴν Καμπανίαν ὁλόκληρον ἦτο τὸ τελευταῖον σχέδιον τῆς μεγαλεπηβόλου ἰδιοτροπίας καὶ τρέλλας του.

Τὰ ἐβαρύνθη τόρα ὅλα. Ἤθελε νέα συναισθήματα, κάτι τι ἀδοκίμαστον καὶ μέγα,—ἡ φύσις ἐκείνη ἡ παράδοξος τὴν ὁποίαν ἐξόχως ἐχαρακτήριζεν ἡ παλιντροπία καὶ τὸ ἀμφίρροπον τῆς θελήσεως καὶ τὸ ἀσταθὲς τῆς ἰδιοτροπίας καὶ τῶν ἰδεῶν τὸ εὐμετάβλητον καὶ ἡ δίψα τοῦ πρωτοτύπου ἡ χαρακτηρίζουσα τοὺς μεγαλοφυεῖς καὶ τοὺς τρελλοὺς—ὅλην τὴν μεγάλην χορείαν τῶν ἐκρύλων.

Τί ἄλλο θὰ ἔκαμνε τόρα;

Τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς τὴν ἐβαρύνθη καὶ μόνον ἡ μικρά του θυγάτηρ τὴν ὁποίαν εἶχε ἀποκτήσει ἀπὸ τὴν ἀδελφήν του τοῦ ἐξήγειρε ἀκαθέκτους τὰς ὁρμὰς καὶ τοῦ ὑπεξέκαιε πόθους διὰ τῆς ἀγνότητος τῆς παιδικῆς.

Τὸν πόλεμον μᾶλλον ἐδίψα τόρα, μὲ τὰς συγκινήσεις του τὰς βιαίας καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς νίκας. Ἤδη τὸ σχέδιον τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Γερμανῶν εἶχεν ὡριμάσει εἰς τὴν κεφαλήν του καὶ προσεπάθει νὰ ἀποδιώξῃ, νὰ νικήσῃ τὴν δειλίαν του καὶ νὰ δράσῃ, νὰ δρέψῃ δάφνας ἀπαραδειγματίστους διὰ τὴν ἱστορίαν.

Ἀλλ' ἦτο δειλὸς μολοντοῦτο, ἄπειρος δειλός. Τὴν δειλίαν αὐτὴν τὴν παθολογικὴν τὴν ἀπίστευτον τὴν ἐγνώριζε. Ἐνθυμεῖτο ὡς τελευταίαν ἀπόδειξιν αὐτῆς, τὸν φόβον τὸν παιδαριώδη ἀλλ' ἀνυπέρβλητον τὸν ὁποῖον ἠσθάνθη πρὸ τῆς Αἴτνης καπνιζούσης, κατὰ τὸ τελευταῖόν του ταξείδιον ὅτε ἔφυγεν ἐκ Ρώμης ὅπως παρηγορηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τῆς Δρουσίλλας. Ἡ θέα τοῦ βουνοῦ ἐκείνου τοῦ παραδόξου, τοῦ ἐκτινάσσοντος φλόγας, τοῦ ἐμοῦντος λάβαν πυρίκαυστον, τοῦ ἐρευγομένου καπνούς, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ζωντανὸν μὲ δύναμιν μυστηριώδη, φοβεράν, τὸν ἐνέπλησσε τρόμου ἀσυνειδήτου, τρόμου τρελλοῦ, ἀκατανικήτου, ὅστις τὸν ἔκαμε νὰ φύγῃ τρέχων ὡς μαινόμενος, ὡς καταδιωκόμενος ὑπὸ δυνάμεων ἀοράτων.

Καὶ ἡ σκέψις αὕτη τῆς δειλίας καὶ ἡ ἐξέγερσις τῶν φόβων του κυριεύσασα τὸν ἐγκέφαλόν του ἐκ νέου τοῦ ἐνεθύμισε, τοῦ ἐπαρουσίασε ἐπίφοβον ἔμπροσθέν του τὴν μόνωσίν του καὶ τὸν ἔκαμε νὰ ἀνασκιρτήσῃ. Ἔστρεψε τὰ βλέμματα παντοῦ περίφοβος. Ἡ σιγὴ ἡ ἀπόλυτος ἐν τῇ σκοτίᾳ ὅλου τοῦ πεθαμένου τόρα κόλπου—τοῦ ζωντανοῦ, τοῦ ἑορτάζοντος, τοῦ καιομένου πρό τινων ὡρῶν—ἔδιδε φασματώδη τινὰ ἠρεμίαν καὶ ψυχρότητα καὶ νέκρωσιν καὶ ὅλα τὰ ἀντικείμενα τὰ φωτιζόμενα ὑπὸ τῆς σελήνης τῆς παγερᾶς.

Ἀκαμψία τις πτωματώδης, ὡς ἀπολίθωσις κόσμου φανταστικοῦ, παλαιοῦ, καὶ πεθαμένου, περιεκάλυπτε ὅλην τὴν μεγάλην ἔκτασιν τῶν ὑδάτων, τῶν φασματωδῶς ἀκινήτων καὶ τῶν τοπίων τῶν ὑπνωττόντων ὡσεὶ λήθαργον προαιώνιον.

Ὡς ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν ἀριστερὰ ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ Μισινοῦ ἀκρωτηρίου εἶδε τόρα τὴν κορυφήν του μὲ τὸν φάρον της — λουομένην εἰς τὴν σελήνην. Ἡ ἔπαυλις τοῦ Τιβερίου ἔλαμπε παραδόξως.

Εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἐσκοτισμένους ὑπὸ φόβου καὶ διεγέρσεως καὶ ἀγρυπνίας, τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν παράδοξον. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ κόλπος ὅλος τοῦ ἐφάνη οἰκούμενος ὑπὸ τῆς αὐστηρᾶς, τῆς ἐκδικητικῆς σκιᾶς τοῦ προκατόχου του τὸν ὁποῖον εἶχε δολοφονήσει. Εἰς τὸ βάθος ἀκόμη, ἐκεῖ κλείουσαν τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τῆς Καμπανίας, ἐμάντευε τὴν Καπρέαν τὴν νῆσον μὲ τοὺς ἐπιβάλλοντας, τοὺς τραχεῖς καὶ τραγικοὺς βράχους, ἐστιγμένους ἀπὸ ἀναμνήσεις τοῦ Τιβερίου—ἀναμνήσεις λάγνους τῶν ὀργίων καὶ τῶν κακουργημάτων τοῦ τρίτου αὐτοῦ Καίσαρος.

Ἀλλ' ἡ οἰκία ἐκείνη προπάντων ἐπὶ τοῦ Μισινοῦ ἐγέμιζε μὲ ἐλέγχους τὴν καρδίαν τοῦ Γαΐου καὶ τοῦ ἐνθύμιζε ἀπαισίαν τὴν σκηνὴν τῆς δολοφονίας. Εἰς τὸν ἐσκοτισμένον τὸν ἀγωνιῶντα καὶ πάλιν ἐγκέφαλόν του, ἀνηγέρθη ἡ εἰκὼν τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ ρωμαίου Καίσαρος, τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ τὸν ὁποῖον ἐροβεῖτο, πρὸς τὸν ὁποῖον ἠσθάνετο ποιάν τινα στοργὴν καὶ θαυμασμὸν λανθάνοντα.

Τὸ ἔβλεπε καὶ τόρα καὶ πάντοτε, τὸ τελευταῖον βλέμμα τὸ ὁποῖον ὁ Τιβέριος τοῦ ἔδωκε ἄνωθεν τῶν πορφυρῶν προσκεφαλαίων, μὲ τὰ ὁποῖα αὐτὸς τὸν ἀπέπνιγε ἀδυσώπητος διὰ νὰ τὸν διαδεχθῇ,—βλέμμα κατάρας, ἀγωνίας, ἀπειλῆς, διεσταλμένον, αἱματηρόν, ὀγκούμενον, προεξέχον ἕνεκεν τῆς ἀσφυξίας.

Καὶ αὐτὸς τοῦ ἐσυσσώρευε τὰ προσκεφάλαια καὶ τὰ συνεκράτει μετὰ μανίας θηριώδους εἰς τὸ στόμα καὶ τοῦ ἔρραττε τὴν πνοήν, ἐνῷ ὁ συνένοχός του ὁ Πίσσων ἐκράτη στερρῶς τοὺς πόδας τοὺς ἐπαναστατοῦντας, τοὺς σπαρταροῦντας τοῦ θύματος. Μὲ ὅλον τὸν χείμαρρον τοῦ μετέπειτα χυθέντος ὑπ' αὐτοῦ αἵματος ἀκόμη δὲν εἶχε ἀπαμβλυθῆ ἡ ἀνάμνησις ἐκείνη τῆς πρώτης δολοφονίας . . . . .

Καὶ αἴφνης ὁ Γάϊος ἀνεσκίρτησε, ἠνωρθώθη ἔντρομος. Τὸ ἔβλεπε τόρα ἀπειλητικόν, κυανωτικὸν μὲ διεσταλμένους, ἐκδικητικοὺς τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ πρόσωπον τοῦ Τιβερίου εἰς τὸ παράθυρον, ἐκεῖ μακρὰν ἐπὶ τοῦ Μισινοῦ—τὸ σκοτεινὸν τὸ μέλαν ἐν ἀντιθέσει μὲ τὰ μάρμαρα τὰ πάλλευκα τὰ στίλβοντα τῆς οἰκοδομῆς.

Ἡ ὀπτασία μετεβάλλετο ἤδη εἰς ἐφιάλτην. Ὁ κόλπος ὅλος ἐνεψυχοῦτο ἀπὸ σκιὰς καὶ ἐκ τῶν παραλίων ὅλων ἀνήρχετο ἓν παράπονον εἰς ἔλεγχος.

Ἐκ τοῦ παλατίου τοῦ αὐστηροῦ ἐπὶ τῶν Βαϊῶν ἐνεφανίζετο ἐκδικήτρια τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ἡ μορφή, ἐνῷ καὶ ἀπὸ τῆς Νώλης, ὅπου εἶχε ἀποθάνει, ἐξήρχετο ὁ Αὔγουστος ἀπειλητικὸς καὶ ἡ μορφὴ τοῦ Τιβερίου ἐπὶ τοῦ Μισινοῦ εἰς τὸ φοβερὸν παράθυρον τοῦ δωματίου τῆς δολοφονίας, τὸν παρετήρει εἰρωνικὴ καὶ ἀπαίσιος μὲ αἱματηρούς, διεσταλμένους πάντοτε τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἡ βραδυποροῦσα σελήνη τὰν ὁποίαν ἐπεκαλεῖτο λάγνως κατὰ τὰς νύκτας τῆς ἀγρυπνίας ὅπως κατέλθῃ καὶ συμμερισθῇ μετ' αὐτοῦ κλίνην ἡδονῆς, ἐκαλύφθη τόρα ὑπὸ νέφους μεγάλου, φασματώδους τὸ ὁποῖον τῆς ἀπέσβεσε τὴν λάμψιν.

Ὁ Γάϊος μὲ τὴν καρδίαν πάλλουσαν, μὲ τὴν παραφροσύνην κυριεύουσαν τὸν ἐγκέφαλόν του, μὲ τὸν οἶστρον τῆς δειλίας καὶ τοῦ φόβου σπαρταρίζοντα ἐντός του, ἠθέλησε νὰ φύγῃ, ἀλλ' οἱ κλονούμενοι πόδες του ἀντέστησαν.

Ἡ ἀγωνία ἄμετρος τὸν κατελάμβανε. Καὶ αἱ σκιαὶ τῶν τριῶν Καισάρων, τῶν μόνων προκατόχων του μεγεθυνόμεναι ἐκεῖ εἰς τὸν ἀέρα τὸν σκοτεινόν, ἐφαίνοντο ἀπειλητικαὶ ὡς νὰ τοῦ ἐζήτουν ἀπολογίαν διὰ τῆς αὐτοκρατορίας τὴν ἐκφαύλισιν καὶ τὴν καταστροφήν.....

Μὲ διεσταλμένους ὀφθαλμούς, ἔκφρων καὶ ἀποπνιγόμενος ὁ αὐτοκράτωρ, παρετήρει τὸν κόλπον ὁλόκληρον πλημμυρούμενον ὑπὸ μυρίων φασμάτων ἐσπαραγμένων, ὑπὸ τῶν θυμάτων του ὅλων, ὑπὸ ὁλοκλήρου σειρᾶς δυστυχῶν ἀγνώστων, ὑπὸ πτωμάτων ἀπείρων τὰ ὁποῖα ἀνεδύοντο, ἐξήρχοντο τίς οἶδε πόθεν — ἀπὸ τοῦ Ἀόρνου ἴσως τοῦ δαιμονιῶντος τοῦ ἀπαισίου, τὸ ὁποῖον ἐκεῖ κάτω ἐξέβαλλε ζωηροτέρους τοὺς μαύρους καπνούς του. Ἐν τῇ σκοτίᾳ ἡ γέφυρα ὅλη μὲ τοὺς ἐρυθροὺς στολισμούς της ἐφαίνετο ὡς ποταμὸς αἵματος . . .

. . . Καὶ πνιγόμενος ὑπὸ ἀγωνίας καὶ πυρετοῦ, ὁ Γάϊος Καῖσαρ ἔπεσεν ἀναίσθητος, ἐκβάλλων γοερὰν κραυγήν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Μεταστοιχείωσις ἐλαστικοῦ κόμμιος.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι τὰ ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμιος ἢ καουτσοὺκ ἀντικείμενα, καὶ τῆς ἀνωτάτης ποιότητος, ὑπόκεινται τὰ μάλιστα εἰς φθοράν. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔρχεται χρόνος ὅτε τὸ κόμμι χάνει τὴν ἐλαστικότητά του καὶ καθίσταται μαλακὸν καὶ χαλαρόν. Τοιούτου ἐφθαρμένου κόμμιος συνεσωρεύθη ἄχρι τοῦδε μέγα ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ἄχρηστον· ἀλλ' ἡ αἰωνία ἐφευρετικότης—καὶ ἡ ῥεκλάμα—τί δὲν κάμνει. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς προσφάτως ἐπινοηθείσης μεθόδου, τὸ ἄχρηστον κόμμι δύναται νὰ ἀποβῇ ἐκ νέου χρήσιμον. Διὰ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ ἐφθαρμένου κόμμιος μέ τινας ὑδροανθρακικὰς οὐσίας καὶ μὲ δόσιν ἀσφάλτου Τρινιδάδος, προστιθεμένου εἰς τὸ μίγμα καὶ τινων ἐλαίων φυτικῶν, καὶ ὑποβαλλομένου τοῦ προϊόντος εἰς θέρμανσιν, παράγεται οὐσία τις ἥτις ὠνομάσθη Βλανδῦτις. Δύναται νὰ γείνῃ σκληρὰ καὶ πυκνὴ ἢ μαλακὴ καὶ εὔπλαστος διὰ τροποποιήσεως μερῶν τινων τῆς μεθόδου· καὶ φαίνεται ὅτι εἶνε ἐφαρμόσιμος εἰς πολλοὺς τῶν διαφόρων σκοπῶν δι' οὓς μεταχειρίζονται καθαρὸν ἐλαστικὸν κόμμι. Συγκρινομένη πρὸς τὸ κόμμι, τὴν ἡφαιστιώδη καὶ τὴν βύρσαν, ἡ βλανδῦτις εἶνε εὐθηνότατον ὑλικόν, ὅπερ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ πρῶτον συστατικόν του οὐδεμίαν εἶχε μέχρι τοῦδε ἀξίαν. Τὰ γραφεῖα τοῦ συνδικάτου δι' οὗ ἐκτελεῖται νῦν ἡ κατασκευὴ αὕτη εὑρίσκονται ἐν Λονδίνῳ, κατὰ τὴν ὁδὸν Γρέϊστσαρτς.

Τὰ ἠχοῦντα σήματα.

Κατὰ τὰς σκοτεινὰς καὶ ὁμιχλώδεις ἡμέρας, αἵτινες ἐπισκέπτονται τὴν ἀγγλικὴν Μητρόπολιν καὶ ἄλλας μεγαλοπόλεις τῆς Βορειοδυτικῆς Εὐρώπης ἐν καιρῷ χειμῶνος, χιλιάδες προσθέτων χειρῶν χρειάζονται εἰς τὰ τεράστια σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα, τὰ τέμνοντα εἰς ἀπειραρίθμους ῥόμβους πᾶσαν ἐσχατιὰν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους. Τῶν περιοδικῶν τούτων βοηθῶν ἔργον εἶνε τὸ νὰ θέτωσιν ἠχοῦντα ἢ πυροσκροτοῦντα σήματα ἐπὶ τῶν σιδηρῶν γραμμῶν, τὰ ὁποῖα ἀναπληροῦσι τοὺς συνήθεις σημαιοφόρους, οἵτινες εἶνε ἀόρατοι ἐν τῇ ἐσκοτισμένῃ ἀτμοσφαίρᾳ. Τοῦτο σημαίνει μεγάλην δαπάνην εἰς τὰς ἑταιρίας τῶν σιδηροδρόμων διά τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ ὑλικόν, διότι ἕκαστον τῶν σημάτων τούτων τῆς ὁμίχλης κοστίζει περὶ τὰ εἴκοσι λεπτά. Ἀλλὰ προσφάτως ἐπενοήθη νέα μέθοδος σημάνσεως πρὸς τοὺς ὁδηγοὺς τῶν ἀτμαμαξῶν ἐν καιρῷ ὁμίχλης· ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀτμαμάξης προσαρτᾶται ἠλεκτρικὸς κωδωνίσκος, μεθ' οὗ συνάπτεται ὄργανόν τι ἐπαφῆς, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ διὰ κινητῆς ῥάβδου συνεχομένης μὲ ἕκαστον τῶν σημαντήρων. Ὅταν ἡ μηχανὴ διέρχεται τοιοῦτον σημαντῆρα, ἐπαφῆς γινομένης, ὁ κωδωνίσκος ἠχεῖ· καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κτύπων ἐπὶ τοῦ γόγγου, ὁ μηχανικὸς ἐννοεῖ ἂν πρέπει νὰ προχωρήσῃ, ἢ νὰ σταματήσῃ. Ἡ συσκευὴ αὕτη ἐνεργεῖ σχεδὸν αὐτομάτως καὶ δὲν παρεμποδίζει τοὺς ὑφισταμένους σημαντηρίους τρόπους, ἀρκεῖ ὁ ἐπὶ τῶν σημάτων ὑπάλληλος νὰ τρέχῃ εἰς τοὺς μοχλούς του εὐθὺς ὡς αἰθριάσῃ ὁ οὐρανός.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

Ὁ ἡμέτερος συνεργάτης Ἀργύρης Ἐφταλιώτης, ἐξέδωκεν εἰς ἕνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Νησιώτικες Ἱστορίες» διάφορα αὐτοῦ διηγήματα, δημοσιευθέντα κατὰ καιροὺς εἰς τὴν Ἑστίαν καὶ εἰς τὸ Ἄστυ, περὶ τὰ τριάκοντα. Περὶ τῆς συλλογῆς ταύτης τοῦ Ἀργύρη Ἐφταλιώτη, ἔργου πολλῆς φιλολογικῆς ἀξίας, ἀργότερα θὰ κάμωμεν τὸν προσήκοντα λόγον ἐν τῇ Ἑστίᾳ.

— Ἤρχισαν τ' ἀναγνώσματα τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ». Πρῶτος ὡμίλησεν ὁ βαρῶνος δὲ Κουμπερτέν, γαλλιστί, περὶ τῶν Διεθνῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, οἱ πρῶτοι τῶν ὁποίων πρόκειται νὰ τελεσθοῦν ἐν Ἀθήναις. Τὴν παρελθοῦσαν δὲ Παρασκευὴν ὁ καθηγητὴς κ. Σπυρ. Λάμπρος ὡμίλησε περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ρήγα, ἀναγγείλας εἰς τὸ τέλος καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ «Παρνασσοῦ» περὶ ἱδρύσεως ἀνδριάντος εἰς τὸν Ρήγαν. Τὰ μαθήματα διὰ τὰς κυρίας ἐξακολουθοῦν εἰς τὸν «Παρνασσὸν» πάντοτε ἐν μεγάλῃ συρροῇ.

— Περὶ τοῦ ἀνευρεθέντος μυθιστορήματος τοῦ Γκὺ δὲ Μωπασσὰν «Ξένη Ψυχή» ὁ Παῦλος Βουρζὲ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν Φιγαρὼ περισπούδαστον ἄρθρον.

— Ἡ τελευταία ἐπιφυλλὶς τῆς τεργεσταίας Νέας Ἡμέρας εἶνε ἐκτάκτως ἀξιαναγνωστος. Περιέχει ἐν ἄρθρον περὶ τῆς Γερμανικῆς Γλώσσης καὶ μίαν μελέτην περὶ τοῦ Λεκὸν Δελίλ, τοῦ ἄρτι ἀποθανόντος γάλλου ποιητοῦ.

— Ἀπέθανε κατ' αὐτὰς ἐν Παρισίοις ὁ γνωστότατος γάλλος δημοσιογράφος Φρανσῆς Μανιὰρ, διευθυντὴς τοῦ Φιγαρώ. Ὁ Φρανσῆς Μανιὰρ ἐγεννήθη ἐν Βρυξέλλαις τῇ 11 Φεβρουαρίου 1837, νεώτατος δὲ μετέβη καὶ ἀποκατεστάθη ἐν Παρισίοις. Ἐνωρὶς διεκρίθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, συνεργαζόμενος εἰς τὸν Φιγαρὼ—ἑβδομαδιαῖον σατυρικὸν φύλλον τότε ἀκόμη,—εἰς τὴν *Causerie*, εἰς τὸ *Événement*, εἰς τὴν *Illustration* κτλ. ὑπὸ διάφορα ψευδώνυμα. Ἐντύπωσιν πολλὴν ἔκαμεν ἡ σειρὰ τῶν ἄρθρων τὰ ὁποῖα καθιέρωσεν ὁ Μανιὰρ ὑπὸ τὸν τίτλον « Οἱ Παρίσιοι ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ » καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἔκρινε τὰ δημοσιευόμενα εἰς τὰς ἄλλας ἐφημερίδας καὶ εἰς τὰ περιοδικά. Βραδύτερον, ὅταν ὁ Φιγαρὼ ἐξεδόθη ὡς ἡμερησία ἐφημερίς, ὁ Μανιὰρ ἔγεινεν ἀρχισυντάκτης, διατηρήσας τὴν θέσιν του καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ Βιλλμεσσάν. Τὰ ἀρθρίδια τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευεν εἰς τὴν ἐφημερίδα ταύτην ὁ Μανιὰρ, ὑπογράφων αὐτὰ πάντοτε διὰ τῶν ἀρχικῶν F. M. διεκρίνοντο διὰ τὴν κλασικὴν αὐτῶν συντομίαν καὶ διὰ τὴν εὐγενῆ ἔκφρασιν γνώμης ὑγιοῦς καὶ ἀροσωπολήπτου ἐφ' ὅλων τῶν ζητημάτων, ἐπέδρων δὲ πολὺ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ. Διευθυντὴς τοῦ Φιγαρὼ τελευταῖον ὁ Μανιὰρ, ἐκέρδιζε τριακοσίας χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος. Ὁ πρόωρος θάνατός του ἀρίνει κενὸν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐφημερίδα του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σύγχρονον γαλλικὴν δημοσιογραφίαν, ὅπου ὁ Φρανσῆς Μανιὰρ ἀπετέλει μίαν τῶν περιφανεστάτων φυσιογνωμιῶν. Ὁ Μανιὰρ ἔγραψε καὶ ἓν μυθιστόρημα ἐκδοθὲν τῷ 1869 καὶ ἐπιγραφόμενον ὁ « Πάτερ-Ἱερώνυμος ».

Τὸ ἄνθος τοῦ Παρισινοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων, τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῆς πολιτείας ἠκολούθησε τὴν κηδείαν τοῦ ἀποθανόντος ἀρχισυντάκτου τοῦ Φιγαρώ, Φρανσῆ Μανιὰρ. Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Λορέττης ἔνθα ἐτελέσθη ἡ ἐπικήδειος ἀκολουθία ἔβριθε κόσμου. Ἐπικηδείους λόγους ἐξεφώνησαν ἐπὶ τῆς σοροῦ του πολλοὶ τῶν συναδέλφων του ἐν οἷς καὶ τρία μέλη τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ὁ Ἐδουάρδος Ἐρβέ, ὁ Ἰούλιος Κλαρτὶ καὶ Φραγκίσκος Κοππέ.

— Νέον τρίπρακτον δρᾶμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ρίτα Ἄλλμερς» συνέθεσεν ὁ Ἔρρικος Ἴψεν. Καὶ δὲν ἐδημοσιεύθη μὲν ἀκόμη, ἀλλ' αἱ γερμανικαὶ ἐφημερίδες ἀνακοινοῦν τὴν ὑπόθεσίν του. Οἱ σύζυγοι Ἄλλμερς, εὐτυχεῖς καὶ ἠγαπημένοι, ἔχουν ἕνα υἱόν, τὸν Κυολόφ, ὁ ὁποῖος ἐκ πτώσεως γίνεται χωλὸς καὶ περιπατεῖ μὲ βακτηρίας. Ἔκτοτε ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη τοῦ Ἄλλμερς φθάνει μέχρι παραφροσύνης, ἐν ᾧ ἡ σύζυγός του Ρίτα αἰσθάνεται πρὸς τὸ ἀνάπηρον παιδίον ἀποστροφήν. Ἡ συζυγικὴ ἁρμονία διαταράσσεται· ἡ Ρίτα αἰσθάνεται μῖσος πρὸς τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον τῇ ἀφήρεσεν ὅλον τὸν ἔρωτα τοῦ συζύγου της καὶ εὔχεται ἐνδομύχως νὰ ποθάνῃ. Ἡ εὐχή της ἐκπληροῦται καὶ μίαν ἡμέραν, ἐν ᾧ ὁ μικρὸς παίζει ἐπὶ τοῦ ἐξώστου, πίπτει εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πνίγεται. Ὁ Ἴψεν θέλει νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ὁ θάνατος προῆλθεν ἐκ τοῦ βασκάνου ὄμματος τῆς μητρός.

— Μετεφράσθη καὶ γαλλιστὶ τὸ τελευταῖον σύγγραμμα τοῦ Ἐρβέρτου Σπένσερ περὶ ἀγαθοεργίας πραγματευόμενον καὶ ἀποτελοῦν συνέχειαν τῆς « Ἠθικῆς τοῦ κοινωνικοῦ βίου», τοῦ διασήμου ἄγγλου φιλοσόφου.

— Ὁ γάλλος συγγραφεὺς Ἀνατὸλ Φράνς ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς νέον βιβλίον ἐπιγραφόμενον « Ὁ κῆπος τοῦ Ἐπικούρου».

— Ὑπὸ τὸν τίτλον « Διηγήματα ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον » ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ εἰς κομψὸν τόμον ἀγγλικὴ μετάφρασις Διηγημάτων τινῶν τοῦ ἡμετέρου κ. Βικέλα ὑπὸ τοῦ κ. Λεονάρδου Ὄπδυκ. Τῆς συλλογῆς προτάσσει πρόλογον κριτικὸν ὁ γνωστὸς ἄγγλος ἑλληνιστὴς Ἔρρικος Χάντιγκτων.

Μουσικά

Ἐκ Πετρουπόλεως ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ διασήμου κλειδοκυμβαλιστοῦ καὶ συνθέτου Ρουβινστάϊν. Ὁ Ἀντώνιος Γρηγόριος Ρουβινστάϊν ἐγεννήθη τῇ 30 Νοεμβρίου 1829 ἐν Wechwotynetz, ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Μολδαυίας, ἐνωρὶς δὲ μετέβη εἰς Μόσχαν, ὅπου ἐδιδάχθη τὸ κλειδοκύμβαλον ὑπὸ τῆς μητρός του κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Villoing. Μόλις ἦτο ὀκταετής, ὅταν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον μετ' ἐπιτυχίας ἐν δημοσίᾳ συναυλίᾳ· δύο ἔτη βραδύτερον ἠκολούθησε τὸν διδάσκαλόν του εἰς Παρισίους, ὅπου ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη, τυχὼν τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ἐνθαρρύνσεως τοῦ ἐκεῖ διατρίβοντος Λίστ. Μετὰ μακρὰν καλλιτεχνικὴν περιοδείαν ἀνὰ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Σουηδίαν, ἐγκατεστάθη οἰκογενειακῶς ἐν Βερολίνῳ καὶ ἠκολούθησε μαθήματα συνθέσεως ὑπὸ τὸν ἔξοχον Dehn. Ὅταν, μετά τινα ἔτη, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὠνομάσθη ἰδιαίτερος κλειδοκυμβαλιστὴς τῆς Μεγάλης Δουκίσσης Ἑλένης, διωρίσθη δὲ διευθυντὴς τῶν Συναυλιῶν τῆς Μουσικῆς Ρωσσικῆς Ἑταιρείας, κατόπιν δὲ διευθυντὴς τοῦ νέου Ὠδείου τῆς Πετρουπόλεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ρουβινστάϊν ἔκαμε καὶ ἄλλας περιοδείας ἐν Εὐρώπῃ, μετέβη ἐπανειλημμένως εἰς Παρισίους καὶ ἔτυχε παντοῦ ἐκτάκτων τιμῶν. Τῷ 1875 ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν Ὡραίων Τεχνῶν. Μελοδράματα τοῦ Ρουβινστάϊν ἐπαίχθησαν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας, προσπάντων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὁ « Δημήτριος Δόνσκοης », « Τὸμ ὁ τρελλός », ἡ « Ἐκδίκησις », ἡ « Λάλα Ρῶκ », οἱ « Μακκαβαῖοι » ὁ « Νέρων ». Ἐκτὸς τούτων ὁ Ρουβινστάϊν ἔγραψε πλῆθυν Συμφωνιῶν, Εἰσαγωγῶν, Σονατῶν, Μελετῶν καὶ Ρεμβωδιῶν διὰ κλειδοκύμβαλον. Ἀπ' ἐμοῦ τὰ ἔργα του ἀπέδιδε θαυμασίως ἡ ἀλησμόνητος Αἰκατερίνη Φρυμ, ἡ ἐκλεκτοτέρα καὶ προσφιλεστέρα τῶν μαθητριῶν του.